DOMINICI VANDELLII EPISTOLA DE HOLOTHURIO, ET TESTUDINE CORIACEA AD…

Domenico Vandelli

Digitized by Google

h ap 237

1.

2k2°

BIBLIOTHECA HYDROGRAPHICA.

Digitized by Google

2

Digitized by Google

LECTORI.

Bibliothecam Hydrographicam, Lector benevole, tibi offero, ut facilius occurrant Scriptores de aquis medicatis variarum Regionum: Multos tamen ex Antiquis forſan prætermiſi, quos legere potes in aliis Bibliothecis, & præcipuè in illa Hydrographica I. M. GROSSEN *Norimbergæ edita anno* 1729. *Nonnullos ex Recentioribus pariter ſilentio prætereo, quos in Diariis Litteratorum invenies. Ulterius te moneo, generaliter omnes Auctores fere uſque ad ſeculum XVII. parum diligenter de aquarum medicatarum Chemica Analyſi egiſſe; imo pleroſque ex effectibus duntaxat ipſarum aquarum, ſales, mineralia, terras eiſdem ineſſe, judicaviſſe.*

Digitized by Google

4

Digitized by Google

ITALIA.

FRANCISCI de ACCOLTIS, ARETINI de Thermis Puteolorum, & vicinis in Italia. *Neapoli* 1575. 4.

MARCI ANTONII ÆMILII de Thermis Milzanelli. *Brixiæ*. 1576. 4.

BARTHOLOMÆI ALBANI de Balneis oppidi Bergomatis Tranſcherii. *Bergomi* 1582. 4.

ALCADINI, SICULI de Balneis Puteolanis carmen, *extat operis Veneti de Balneis pag.* 203. *apud Juntas.*

ANDREÆ BACCII, ELPIDANI de balneis oppidi Bergomatis Tranſcherii, cum conſimilis argumenti libris. *Bergom.* 1583. 4.

- - *Diſcorſo delle acque Albule, Bagni di Ceſare Auguſto a Tivoli. Dell' acque di S. Giovanni à Capo di Bove nuovamente venute in luce. Dell' Acetoſe preſſo a Roma, e dell' acque di Anticoli. Con alcune regole neceſſarie per uſar bene ogni acqua di Bagno. Roma.* 1564. 4.

MATTHÆI BENDINELLI de Balneis Lucenſibus Villæ, & Corſennæ Tractatus. *Extat. pag.* 146. *operis Veneti de Balneis.*

LAURENTII BERTOLINI de Balneo Corſennæ.

MENGHI BLANCHELLI, FLORENTINI tractatus III. & de Balneo Villæ ad Dominos Lucenſes Conſilium. *extant operis Veneti de Balneis. pag.* 58.

PETRI AUGUSTINI BOSCHERINI tractatus de Fonte Bono prope Caſtellum S. Anatoliæ. *Andreæ Baccii* tractatus de thermis. *Venetiis.* 1711.

AN

Digitized by Google

ANNIBALIS CAMILLI, NOCERANI *trattato ſopra l' acqua bianca di Nocera*.

JOHANNIS CARNARII, GANDENSIS, de thermis Patavinis carmen, & de Podagræ laudibus libellus. *Patavii*. 1553.

TURÆ de CASTELLO, BONONIENSIS Recepta aquæ Balnei de Porreƈta. *Venetiis*. 1509.

JOH. ANDREÆ CELLANOVÆ conſilium de Balneis Aquenſibus pro Illuſtriſſimo Ferdinando Gonzaga. *Extat pag.* 303. *Operis Veneti de Balneis*.

JOH. BAPTISTÆ DONATII de aquis Lucenſibus, vulgo Villenſibus libri IV. *Lucæ*. 1584. 4.

JOH. de DONDIS, PATAVINI de Fontibus calidis agri Patavini. *extat pag.* 24. *Operis Veneti de Balneis*.

JOSEPHI DUCCINI *trattato de' Bagni di Lucca chimico, medico, anatomico*. Lucæ. 1711.

GABRIELIS FRASCATI De aquis Returbii Ticinenſibus commentarii, mineras, facultates, & uſum earum explicantes, quibus in libris omnia, quæ ad Thermarum theoricam, & praƈticam faciunt, accuratè traƈtantur. *Ticini*. 1575. 1580. 4.

GUILIELMI GRATAROLI, BERGOMENSIS (*vixit anno* 1494) de thermis Rhæticis, & vallis Tranſcheri agri Bergomatis. *Extat pag.* 192. *Operis Veneti de Balneis*.

JOHANNIS GRATIANI, BERGOMENSIS thermarum Patavinarum examen, cui accedit diſſertatio de Fonte Lælio acido Recobarii. *Patavii*. 1701. 8.

GUIDI, BERGOMENSIS de Balneis oppidi Tranſcherii. *Bergom.* 1584. 4.

JOH. FRANCISCI LOMBARDI, NEAPOLITANI de Puteolanis aquis liber, continens Synopſim Auƈtorum omnium, qui haƈtenus de Balneis Puteolanis ſcrip-

ſere

Digitized by Google

ſere unà cum ſcholiis ſuper locis obſcurioribus. *Neapoli*. 1547. 4.

— de Balneis Puteolanis, & Ænariarum. *Venetiis*. 1566. 4.

CONSTANTINI LUCÆ, ALEXANDRINI tractatus de Returbii medicatis aquis ſponte naſcentibus. *Papiæ*. 1584. 4.

VICTORINI MANNII de Balneis S. Caſſiani in tract. *Senis*. 1617. 8.

BARTHOLOMÆI à MARANTHA, *Venuſini Medici* de aquæ Neapoli in Luccullianо ſcaturientis metallica natura & viribus. *Neapoli*. 1559. 4.

NICOLAI MASSÆ, VENETI de Balneis Calderianis *ex Epiſt. lib.* 1. *ep.* 26. *extat pag.* 300. *Oper. Venet. de Balneis*.

EUSTACHII MATERENSIS carmina de Bajanis thermis quibus quoque morbis medicantur. *Venetiis*. 1587. 4.

SCIPIONIS MAZZELLÆ, NEAPOLITANI *ſito ed antichità della Città di Pozzuolo, e del ſuo ameniſſimo diſtretto, con la deſcrizione di tutti i luoghi notabili e degni di memoria, e di Cuma, e di Baja, e di Miſeno &c. poſtovi medeſimamente tutti i Bagni, e loro proprietà di Pozzuolo, e di Baja, dell' Iſola d' Iſchia. Napoli*. 1606. 8.

HUGOLINI DE MONTE CATINO de aquis medicatis agri Patavini, & de cauſis qualitatum, quæ eis inſunt, compendiolum. Patavii. 1567. 8.

JOH. ANTONII PANTHEAS, VERONENSIS de Thermis Calderianis, quæ in Veronenſi agro ſunt, conſabulationes. *In his etiam ferri, nitri, ſulphuris naturam, vim ac medicinas edocet. Vicentiæ*. 1488.

LUDOVICI PASINI, PATAVINI liber, in quo de

Ther-

Digitized by Google

Thermis Patavinis, ac quibuſdam aliis Italiæ Balneis tractatur. *Extat in opere Veneto de Balneis pag.* 197.

VIBII RUSTIGALLI *del Bagno a Acqua nelle Colline di Piſa. Mſſ. V. Giorn. de Lett. d' Italia tom.* 11. *p.* 192.

JOH. MICHAELIS SAVONAROLÆ, PATAVINI de balneis Italiæ omnibus, ſicque totius orbis, proprietatibuſque eorum. *Venetiis.* 1592. 4.

FRANCISCI MARIÆ VANNOTII de aqua minerali Salmacina. *Romæ.* 1642. 4.

JOSEPHI ZAMBECCARII *breve trattato de' Bagni di Piſa, e di Lucca.* Padova. 1712.

LUDOVICI ZIMALIÆ *liber cui titulus eſt* Index Balneorum S. Pancratii Vallis Tranſcherianæ agri Bergomatis. *Extat in opere Veneto de Balneis. pag.* 190.

HIERONYMI ZYNTHII, PARMENSIS de Balneo Thermali Lixignano vocato, nec non de luto Barboliorum medicato in Ducatu Parmenſi tractatus. In quo breviter docentur modi reales utendi & aquis, & Luto Thermali in communi pro curandis variis morbis, & occurrendis ſymptomatibus, quæ in adminiſtratione diverſorum uſuum frequenter contingere ſolent. *Venetiis.* 1615. 4.

JOSEPHI DUCCINI *de' bagni di Lucca trattato Chimico-medico. Lucca.* 1711. 8.

CAROLI EUCHERII de QUINTIIS Inarime, ſive de balneis Pithecuſarum. *Neapoli.* 1726. 4.

NICOLAI ANTONII CATTANI *Ragguaglio della natura delle acque in Aſſiſi, di Milano. Aſſiſi.* 1734. 4.

JOH. FANTONI de Thermis Valerianis, aquis Gratianis, Maurianenſibus. *Genevæ.* 1738. 4.

Ejuſ-

Digitized by Google

Ejuſdem commentariolum de aquis Vinoalienſibus, Auguſtanis & Anſionenſibus. *Taurin.* 1747. 4.

Ejuſdem de Thermis Valderianis diſſertationes duæ. *Genevæ.* 1725.

ANTONII CRISPI de S. Coſmæ & Damiani thermalibus aquis, & de iiſdem *Joh. Criſpi* compoſitiones. *Drepan.* 1684. 4.

CAMILLI MANARA Pharmaceutici Litubiani potus, in quo natura, virtus, & utendi modus continentur. *Ticin.* 1687. 8.

Ejuſdem *viltà del fango ne' bagni di Returbio prezioſa.* Ticin. 1689. 8.

PANTHOT *diſcours ſur les bains d' Aix en Savoie. Lion.* 1700. 4.

ANTONII FRASSONII de thermarum Montis Gibii natura, uſu, atque præſtantia. *Mutinæ.* 1660. 4.

VENTURÆ MINARDI *de' Bagni di Caldiero nel territorio Veroneſe ſue rare virtù, & effetti, con un Compendio delle regole contenute nelli Autori, che de' detti Bagni hanno ſcritto ec. Venetia, & Verona.* 1689. 8.

LAURENTII PIGNORII Aponum ad Franciſcum Barbarinum Cardinalem. *Patavii.* 1623. 4.

GEORGII FRANCIOTTI tractatus de balneo Villenſi. *Lucæ.* 1552.

HIERONYMI MERCURIALIS de Balneis Piſanis luculentiſſimus tractatus. *Francof.* 1602.

CÆSARIS CRIVELLATI *trattato de' Bagni di Viterbo, nel quale ſi tratta le qualità, & il valore di eſſi, il modo di uſarli* ec. *Viterbo.* 1706. 8.

DOMINICI ANTISARI *Lettera concernente l' uſo e virtù de' Bagni di Viterbo detti del Papa. Viterbo* 1706. 8.

Digitized by Google

Gregorii Morelli de aquis medicatis agri Patavini. *Patavii*. 1568.

Joh. Zecchii de aquarum Poreſtanarum uſu, atque præſtantia tractatus in ſeptem capita diviſus. *Bononiæ*. 1576. 4.

Julii Jasolini *de' Rimedij naturali, che ſono nell' Iſola di Pithecuſa, hoggi detta Iſchia libri due ec. con annotazioni del Dottor Filoſofo Sig. Gio. Piſtoya, e nell' ultimo aggiunti li bagni d' Iſchia di Gio. Eliſio Medico Nap. con le note di Gio. Franceſco Lombardo. Napoli*. 1689.

Julii Cæsaris Capacii Puteolana hiſtoria; acceſſit ejuſdem de Balneis libellus. *Neapoli*. 1604.

Floridi de Plumbis diſſertatio hiſtorico - medica de ſaluberrimo Nuceriæ in Umbria latiçe. Accedunt complures Practico - medicæ obſervationes, ac ſanationes ec. *Venetiis*. 1745.

Jacopi Philippi Bastiani *de' Bagni di S. Caſciano opera medica. Monteſiaſcone*. 1733. 8.

Scotti *la Caſſianeide Mſs.*

Joh. Bottarelli *de' Bagni di S. Caſciano oſſervazioni. Firenze*. 1688.

Quinti de balneis Pithecuſæ carmen. *Neap.* 1728.

Petri Antonii ab Aragonia Thermologia Aragonia, ſive hiſtoria naturalis Thermarum in occidentali Campaniæ parte &c. *Neapoli*. 1679. *tom*. 2.

Joh. Bapt. Bartolucci *ſommario ſopra la virtù del bagno dell' acqua bianca di Nocera. Bologna*. 1638.

Annibalis Camilli *del Bagno di Nocera nell, Umbria, detto acqua ſanta, ovvero acqua bianca. Perugia*. 1646.

Petri Francisci Cannetti *illuſtrazioni ſopra*

pra

Digitized by Google

pra l' uſo, ed abuſo delle acque minerali di Recoaro. Roveredo. 1735.

JOH. BAPTISTÆ MOREALI *ragguaglio dell' acqua ſalata di Seravalle preſſo Vignola*. 1741.

Ejuſdem *modo di uſare l' acqua ſubamara, ed il ſale catartico amaro di Modena, ſcoperta nell' anno* 1750. *Carpi*. 1756.

Ejuſdem *relazione dell' acqua Marziale, già ſcoperta nell' anno* 1742 *e pubblicata nel corrente anno* 1749. *ec. Modena*. 1749.

JOSEPHI CHRISTOPH. RACHINI *oſſervazioni intorno alle acque della miniera di S. Chriſtoforo. Feltre*. 1733.

POMPEI SARNELLI *guida de' Foreſtieri ai Bagni di Pozzuolo, Baja, Miſeno, Cuma, ed altri circonvicini. Napoli*. 1691.

PIRRI PALEI de aqua ſancta e S. Agnetis Clanciani. *Sena*. 1674.

PEREGRINI CAPPONI *Medicina Porretana Mſs. anni* 1672. Porrectæ apud Cl. Doct. Bartolum.

GABRIELIS FALLOPPII Opera genuina &c. tomus 1. Venetiis. 1606. de thermalibus aquis tractatus ſeptimus. *pag*. 249.

ALBANI BARTHOLOMACI de balneis Vallis Tranſcherii libellus, proprio auctori nunc primum aſſertus. Guilielmo Gratarolo olim adſcriptus. V. de Balneis Tranſcherii, quæ extant. *Bergomi*. 1582. 4. *pag*. 1.

SEBASTIANI BARTOLI *breve ragguaglio de' Bagni di Pozzuolo diſperſi, inveſtigati per ordine di D. Pietro Antonio d' Aragona Vice-Rè di Napoli, e ritrovati*. 4.

JOH. ELISII de Balneis Puteolorum, Bajarum, &

Pithecuſarum. *Scipio Mazzella* recognovit, auxit, & illuſtravit. *Neapoli*. 1591. 8.

Ejuſdem Succinta inſtauratio de balneis totius Campaniæ. *Piſis*. 1484.

THEODORI GUAINERII *trattato delle Fontane, e acque di Ritorbio. Lione*. 1577. 8.

MARIANI GHEZZI *dei bagni di S. Caſciano. Ronciglione*. 1617. 4.

JOH. FRANCISCI LOMBARDI ſynopſis authorum omnium, qui hactenus de Balneis, aliiſque miraculis Puteolanis ſcripſerunt. *Neapoli*. 1559. 8.

FRANCISCI RONCALLI PAROLINI de aquis Brixianis, cum diſquiſitione theorematum ſpectantium acidularum potum, & tranſitum in corpore animali Examen chymico - medicum. *Brixiæ*. 1724. 4.

Ejuſdem de aquis mineralibus Coldoni ad oppidum Lecui in agro Mediolanenſi diſſert. phyſico-chymico-medica. *Brixiæ*. 1724.

JOH. BAPT. PASTORINI ad Franciſcum Roncallum de aquis Coldoni epiſtolæ. V. Roncalli de aquis mineralibus Coldoni *pag*. 53.

JOH. BAPTISTÆ SUARDI de Balneis Vallis Tranſcherii, tractatus. V. de Balneis Tranſcherii, quæ extant. *Bergomi*. 1582. 4. *pag*. 35.

FRANCISCI de THOMASIIS de balneo Sancto Caſtri Santiviani nuper invento. V. de Thomaſiis Franciſcum. Dexter uſus tuendæ ſanitatis. *Venetiis*. 1580. 4. *pag*. 21.

LUDOVICI MARTINI *brevi diſcorſi della natura, & effetti de' Bagni di Corſenna di Lucca. Bologna*. 1614. 8.

BONÆFIDEI VITALIS *li bagni di Caldiero. Venezia*. 1746. 4.

NI-

Digitized by Google

Nicolai Scanagati de Alexandro Knips Maccoppe ec. ac de duobus remediis ab eo maxime illuſtratis, mercurio, & Aponenſibus thermis commentariolum. *Patavii*. 1745. 4.

Antonii Francisci Pinelli *Lettera de' bagni di Petriuolo*. *Roma*. 1716. 4.

Joseph. Mariæ Quadrii *uſo*, *e ſtoria delle acque termali di Traſcorio*. *Venezia*. 1749. 4.

Antonii Cocchii *dei bagni di Piſa trattato*. *Firenze*. 1750. 4.

Joh. Bianchi *de' Bagni di Piſa poſti a piè del monte di San Giuliano trattato*. *Firenze*. 1757. 8.

Bartholomæi Mesny *analiſi delle acque termali de' Bagni di Piſa*. *Firenze*. 1758. 8.

Ejuſdem *analiſi dell' acque acidule d' Aſciano*. *Firenze*. 1757. 8.

Josephi Baldassari *delle acque minerali di Chianciano relazione*. *Siena*. 1756. 4.

Josephi Benvenuti de Lucenſium Thermarum ſale. *Lucæ*. 1758. 8.

Ejuſdem *del ſale delle acque Thermali di Lucca trattato*, *con una lettera in cui ſi deſcrivono le infermità nelle quali convengono le medeſime Acque*. *Lucca*. 1758. 8.

Lotharii Josephi Lotti *lettera intorno alle Acque di Roitſchen*, *volgarmente dette di Cilla*. *Venezia*. 1748. 8.

Joh. - Benedicti Grundel *compendio delle proprietà delle acque acidule volgarmente dette di Cilla Trad. Venezia*. 1747. 8.

Dominici Vandellii diſſertationes tres 1. de Aponi thermis, 2. de nonnullis inſectis terreſtribus,

&

Digitized by Google

& zoophytis marinis, 3. de vermium terræ reproductione. *Patavii*. 1758. 8.

Ejuſdem - *Analiſi d' alcune acque medicinali del Modeneſe*. *Padova*. 1760. 8.

Ejuſdem Tractatus de Thermis agri Patavini. *Patavii*. 1761. 4.

DOMINICI VINCENTI *raccolta di opuſcoli inediti riguardanti l' acque minerali dello Stato della Sereniſſima Republica di Venezia*. *Venezia* 1760.

GER-

Digitized by Google

GERMANIA.

JOHANNIS ARCULARII de Acidulis Swalbacenſibus epiſtola, quæ ſimul continet hiſtoriam mirabilis delirij. *Francof.* 1631. 4.

PETRI BAUHESII de thermis Aquiſgranenſibus. *Antuerp.* 1555. 8.

JOHANNIS BAUHINI de aquis medicatis nova methodus libris IV comprehenſa. Agitur in iis de Fontibus celebribus, Balneis univerſæ Europæ, & potiſſimum Ducatus Wirtembergici, eorum mixtionibus, metallicis, ſuccis, inveſtigandi, utendi modo, ac eorum viribus. Item de variis Foſſilibus, ſtirpibus, & inſectis, quorum plurimæ figuræ ſive Icones, & Regionum tabulæ adduntur. *Montisbeligardi.* 1605. 4.

ELIÆ BEAUMONTII *traitè des eaux minerales de Hoffgeiſmar en Latin, François, & Alleman. Caſſel* 1701. 8.

JOH. GOTHOFREDI BERGER Prodromus de Carolinis Bohemiæ Fontibus. diſſ. I. Reſp. Joh. Benjamin Pomſel. *Pirna.* 1708.

Ejuſdem de Thermis Carolinis commentatio, qua omnium origo fontium calidorum, itemque acidorum ex Pyrite oſtenditur. *Wittemberg.* 1709. 4.

FRANCISCI BLONDELLI thermarum Aquiſgranenſium, & Porcetanarum deſcriptio. *Traject. ad Moſam.* 1685. 12.

PETRI BRUHESII de thermarum Aquiſgranenſium viribus, cauſa, ac legitimo uſu epiſtolæ duæ ſcriptæ an. 1550. In quibus etiam acidarum aquarum ultra

Leo-

Digitized by Google

Leodium exiſtentium facultas & ſumendi ratio explicatur. *Antuerp.* 1555. 8.

JOH. ERNESTI BURGGRAVII de Acidulis Swalbacenſibus epiſtola. *Extat cum reſponſis medicis, quæ Helvicus Dietericus edidit. Francof.* 1631. *pag.* 70.

THOMÆ BYETII obſervationes in deſcriptionem Phil. Gæringi, & ſuper natura & uſu Fontium acidorum Pagi Spa, & Ferrati Tungrenſis. Extant. cum *Gæringi* Fontium acidorum deſcriptione. *Leod.* 1592. 8.

JOANNIS DEUCER de thermis Ferinis Enzianis Ducatus Wittenbergici, vulgo, *Wildbald. Argentorat.* 1638. 12.

JOH. DRYANDER de balneis Eniſenſibus liber. *Marpurg.* 1535. 8.

FRANCISCI FABRITII de balneorum naturalium, præcipuè eorum, quæ Aquisgrani & Porceti, natura & facultatibus, & qua ratione illis utendum ſit. Libellus perutilis. *Colon.* 1546. 4.

JOAN. FAUTSCHII binæ deſcriptiones thermarum Ferinarum, vulgo *Wildbald*, & Fontium Acidularum Vallis Petrinæ. *Friburg.* 1618. 4.

PHILIPPI GÆRINGI Fontium acidorum pagi Spa, & ferrati Tungrenſis accurata deſcriptio ex Gallica Latina facta a Thoma Rietio, cujus acceſſerunt in deſcriptionem, & ſuper natura, & uſu eorumdem Fontium obſervationes. *Leodii.* 1592. 8.

JOH. GOEBELII Διαγραφὴ Thermalium aquarum, apud Hermunduros ſitarum, prope Annæbergium ac Wolkenſteinium, cui acceſſit appendix Thermarum Germaniæ. *Lipſ.* 1586. 8.

GEORGII GRASECCII ſcatebra Petrina, ſeu Acidularum S. Petri, & Griesbacenſium, cui accedit præcipuorum humani corporis morborum medica Praxis

ad

Digitized by Google

ad Thermarum uſum accomodata *Argentin.* 1607. 8.

Henrici ab Heer Spadacrene, h. e. Fons Spadanus, ejus ſingularia, bibendi modus, medicamina bibentibus neceſſaria. *Leod.* 1614. 8. *& ſecundis curis auctior* ibid. 1622. 8.

Joh. Baptistæ Helmontii ſupplementum de Spadanis Fontibus. *Leod.* 1634. 8.

Friderici Hoffmanni Diſſ. de Thermarum Carolinarum cauſa caloris, virtute, & uſu *eſt XI. in edit. Lugd. Bat.* 1708. 8.

Petri Holzemii deſcriptio fontis medicati S. Antonii, vulgo *Tillerborn* dicti, prope Andernacum. *Colon. Agripp.* 1620. 8.

Thomæ Jordani de aquis medicatis Moraviæ commentariolus. *Francofurt.* 1586. 8.

Materni Kohler epiſtolæ binæ de Acidulis Svvalbacenſibus *extant cum reſponſis medicis, quæ edidit Helvicus Dietericus. Francof.* 1631. 4.

Christiani Langii tractatus de thermis Carolinis. *Lipſ.* 1653. 4.

Joh. Georg. Layritz de fontibus Soteriis in Illuſtri Principatu ſuperiori Burggraviatus Norici.

Lic. Rosini Lentilii de aquis medicatis Canſtadienſibus. *Eph. Germ. cent.* 1. *pag.* 358.

Andreæ Libavii hiſtoria & inviſtigatio Fontis medicati ad Tubarim ſub Rotemburgo. *Francof. ad Mœn.* 1601. 8.

Pauli Macasii de Acidularum Egranarum uſualium natura, viribus & adminiſtratione. *Norimbergæ.* 1612. 4.

Joh. Mathæi, Hessi, rationalis & empirica thermarum Marchicarum Badenſium deſcriptio. *Hanoviæ.* 1608. 8.

Digitized by Google

Jacobi Mosani de natura, viribus & uſu aquarum medicatarum in agro Caſſellano patefactarum. *Caſſell.* 1609. 4.

Wenceslai Payer tractatus de thermis Caroli IV. Imp. ſitis prope *Elbogen* & Vallem Joachimi. Conſilium de Peſte ejuſdem. *Lipſiæ*. 1522. 4.

Johannis Pfautii Noſomachia ſive morborum pugna carmine deſcripta. Item binæ deſcriptiones duorum Fontium ſive Thermarum Ferinarum Acidularum Vallis Petrinæ. *Friburg*. 1618. 12.

Henrici Plumptre diſp. Inaug. de Carolinis Thermis. *Hallæ Saxon.* 1705. 4.

Matth. Ramelovii de acidulis Wildungenſibus. *Caſſel.* 1651. 8.

Joh. Reiskii de acidulis Pyromontanis. 1700. 8.

Michaelis Reudenii epiſtolæ de Thermis Carolinis. *Lipſ.* 1614. 8.

Schacheri de Thermis Teplicenſibus. V. *Nov. Lit. Germ.* 1706. *pag.* 91.

Gunther Christophori Schelhammeri Diſs. qua acidularum Swalbacenſium & Pyromontanarum inter ſe fit collatio. Reſp. *Chriſtophoro Pylio Gryphiſwaldenſi*. *Kilon.* 1704. 4.

Hennig. Schevnemann hydromantia Paracelſica, h. e. diſcurſus de novo Fonte in Saxonia electorali circa oppidum Annabergæ reperto, olim S. Annæ Fons. *Franc.* 1613. 4.

Samuelis Scroer obſervationes & experimenta naturam, & uſum Thermarum Carolinarum concernentia. *in Nov. Lit. German.* 1704. *pag.* 297.

Casparis Schwenkfeld deſcriptio & uſus Thermarum Hirſbergienſium, cui accedit de aquis mineralibus & Thermis Ferinis inſtructio generalis. *Gorlitz.* 1607. 8.

Me-

Digitized by Google

MELCHIORIS SEBITII de acidulis in genere, & in ſpecie di Alſaticis. *Argentorat.* 1627. 8.

FABBIANI SOMMER de inventione, deſcriptione, temperie viribus & uſu thermarum Caroli IV. Imper. *Lipſ.* 1571. 8.

GOTHOFREDI STEEG deſcriptio fontis medicati Kiſſingenſis. *Wirzburg.* 1595. 8.

JOH. ANDREÆ STISSER aquarum Hornhuſanarum examen. *Helmeſtad.* 1689. 4.

JOH. CHRISTOPHORI STRAUSII de Thermis Carolinis. *Lipſ.* 1695. 8.

NICOLAI VALLERII tentamina phyſico-chymica circa aquas Thermales Aquiſgranenſes. *Lugd. Batav.* 1699. 8.

PETRI UFFENBACH epiſtolæ binæ de acidulis Swalbacenſibus. *Extant in reſponſis medicis editis ab Helvico Dieterico. Francof.* 1631 4.

PETRI VIETOR epiſtola de acidulis Swalbacenſibus & hiſtoria ſectionis corporis muliebris ſine inteſtinis inventi. *Extat in Reſponſis medicis modo citatis.*

PHILIPPI WEBER thermarum Wisbadenſium deſcriptio. *Oppenhein.* 1617. 4.

Ejuſdem de acidulis Swalbacenſibus epiſtola, *extat in Reſponſis Medicis, quæ edidit Helvicus Dietericus. Francof.* 1631. 4. *pag.* 73.

JOH. WIDMANN, dicti *Wechinger* tractatus de balneis thermarum Ferinarum, vulgo *Wildbad*, perutilis balneari volentibus ibidem. *Tubing.* 1519. 4. & 1611. 8.

JOH. WOLFII de acidis *W*ildungenſibus, earumque mineris, natura, viribus, ac uſus ratione brevis explicatio. *Marpurg.* 1580. 4.

Digitized by Google

Joh. Gottlieb Schuster *von Kalten mineral-vvaſſern. Chemnis*. 1746. 8.

Joh. Godofredi Bergeri *Bericht vom Carlsbade. Dreſdæ*. 1709. 8.

Joh. Philippi Seip, *neve beſchreibung der Pyrmontiſchen ſtabl-brunnen. Hanov.* 1719. 8.

F. Slare, *natur des Pyrmontervvaſſer. V. Phil. Tranſ.* 1718. n. 351.

J.A. Gesneri *deſcriptiones fontis Wildbad. Stutgard.* 1745. 8.

Rudig Friderici Ovelgum *entvvurf der Wildungiſchen Mineral vvaſſer. Mengerichſauſen*. 1745. 8.

Joh. Dan. Gohl *vom Freyenvvalder Geſund brunnen. Berolini*. 1716. 8.

Sam. Schaarschmid *de fonte medicato Fregenvvaldenſi. Hall.* 1729. 4.

Petri Wolfart *vom Brabacher ſaver-brunnen. Herborn.* 1721. 8.

Theodori Phil. Schacht acidularum Barbacenſium ſalubritas. *Herborn.* 1720. 8.

Joh. Car. Sopes examen aquarum mineralium Furſtenavenſium & Vechteldenſium. *Helmſt.* 1724. 4.

Joh. Car. Wagner *beſchreibung der brunnen in Hofgeiſmar. Caſſel.* 1725. 8.

Henricus Gundelfiger Beronensis eccleſiæ canonicus anno 1489. ſcripſit libellum de thermis Badenſibus.

Christophori Passi nova apparitio ſaluberrimi acidulorum Fontis in Valle Rabbi territorii Tridentini. 1671.

Conradi Redekeri brevis deſcriptio initio Julii anni 1666. detecti ſaluberrimi Bilſediani Fontis, & uſus ejuſdem. *Amſtel.* 1668.

An-

ANTONII JULIANI TESSARI *delle virtù delle acque di Pei, e Rabi. Trento.* 1715.

I. T. BRESMAL DESCRIPTION *des eaux minerales acides-ferrugineuſes des Fontaines de Niveſet, analogues dans leurs principes, enclarées dans le Bain du Sart au Marquiſat de Franchimont; contenant la qualitè, & la force de ces ſources, leurs effets dans la medicine, & la manier de s'en ſervir. Liege.* 1720. 8.

JOH. GOEBELII de Thermalibus aquis in Miſnia apud Hermunduros ſitis prope Annæburgum, & Wolckenteinum. Acceſſit appendix thermarum Germaniæ præcipuarum ex diverſis auctoribus. *Lipſiæ.* 1578. 8.

JOH. BENEDICTI GRÜNDEL Roitſchocrene, ſeu ſcrutinium phyſico-medico-chymicum, in quo, acidularum Roitſchenſium mineralia chymicè examinantur ad formam Academiæ Naturæ Curioſorum. *Viennæ Auſtriæ.* 1685. 12.

SALOMONIS HOTTINGER Thermæ Argovià-Badenſes. Germanice. *Bader.* 1702. 8.

JOANNIS MATTHÆI rationalis, & empirica Thermarum Marchicarum Badenſium deſcriptio, diverſas illarum ſcaturigines, vires, & facultates, deductionem, hoſpitiorum commoditatem, generalem & ſpecialem in morbis particularibus uſum, nec non ſymptomata in Thermis contingentium curationem continens. *Etlingæ.* 1606. 12.

JOH. FR. HENKELII Betheſda portuoſa qua fons Lauchſtardienſis & Freyburgenſis deſcribitur. *Lipſiæ.* 1726. 8.

CHARLES PERRY *enquiry into the nature of Spavv vvaters. Lond.* 1734.

FR. HOFFMANNI de præcipuis medicatis Germaniæ fontibus. *Hall.* 1724. 4.

Po-

Digitized by Google

POLYCARP GOTTL. SCHACHER de thermarum Carolinarum uſu in arthritide. *Lipſ.* 1709. 4. in renum & veſicæ calculo. *ibid.* 1711. 4. in præcipuis ventriculi & inteſtinorum morbis. 1716. 4.

G. CASP. IHL de thermarum in Bohemia Carolinarum prærogativis, *Altdorf.* 1719. 4.

I. CHRISTOPHORI ADOLPHI de fonte molari ad Carolinas thermas. *Lipſ. & Uratis.* 1733. 8.

GEYERI *Müſſigen reiſeſtunden.*

JACOBI SMITH ſcheidiaſma de ſale medicinali thermarum Carolinarum rite depurato, & cryſtallizato. *Prag.* 1738. 4.

GOTTW. SCHUSTERI hydrologia mineralis & de uſu thermarum Carolinarum. *Chemnitz.* 1746. 8.

F. HOFFMANNI de ſale medicinali Carolinarum *Hall.* 1736. 4.

POL. GOTTL. SCHACHER experimenta cum aquis Tōplicenſibus adornata. *Lipſ.* 4.

FRANC. REMPFENS *beſchreibung der natur und ntzens des Töplizer bades.* Berolini. 1706. 8.

CHR. HENR. ERNDTEL problema αὐτοσχέδιον de Tōplicenſium thermis earumque origine & viribus. *Noriberg.* 1723. 4.

I. HENR. de VIGNET *clare beſchreibung von Töplizerbadern.*, *Prag.* 1720. 8.

J. WILH. SPARMANN *beſchreibung aller in und vor der ſtatt Töpliz befindlichen vvarmenbäder*, Dreſdæ. *Lipſ.* 1733. 8.

J. CHRISTOPHORI ETTNNER *berchreibūg des Egeriſchen ſaverbrunnen oder ſcheleder ſäuerlings. Eger.* 1701. 12.

MARTINI PANSÆ *Badordnung und von den eigenſchanften des Landekiſchen vvarmenbades in der Graf-*

ſchaft

ſchaft Glatz. Lipſiæ. 1612. *fol.*

GOTTLOB CARL. SPRINGSFELD *abbandlung vom Carlsbade. Lipſ.* 1749. 8.

CAR. OEHMBS *berchreibung des alten vvarmenbades nahe der ſtatt Landek in der G. Glatz von dem innerlichem halt gebrauch und nutzen deſſelben. Brieg.* 1705. 8.

CAR. VALENTINI *Kirckmayer uralter kukus brunn an jetzo erneueter Gradilitzer brunnquell &c. Prag.* 1718. 8.

F. HOFFMANNI *examen chymico-medicum fontis Sedlicenſis in Bohemia. Hall.* 1724. 4.

J. ADAMI GOERITZ *nachrichtem von den Boemiſchen bittervvaſſer, deſſen urſprung, gebrauch, purgierender kraſt. Dreſdæ.* 1727. 8.

CRISTOPH. MICH. ADOLPHI de fonte Kukuſſenſi in Bohemia. *Lipſiæ.* 1726. 4.

GOTTFRID. HENRICH. BURGHART *Medici abbandlung von den vvarmen bädern by Landek in der G. Glatz. Breslau.* 1744. 4.

CASPAR. SCHWENKFELDS *hirſchbergiſchen vvarmen bades beſchreibung. Görlitz* 1607. 8.

I. CASP. THYM'S *beſchreibung des Schleſiſchen Altvvaſſeriſchen ſaverbrunnens, Shvveidnitz.* 1698. 8.

CHRIST. MICH. ADOLPHI de thermis Hirſchbergerſibus, *Lipſiæ.* 1710. 4.

MAXIMILIANI PREUSS, GOTTFR. DAV. MAYER'S, GEORG. ANTON. VOLCKMANN'S *und* GOTTFREDI ERNEST. WILHEIM'S *beſchreibung der in Fürst, Oels befindlichen geſund quelle zu Skarſine. Oels* 1716. 8.

FRIDERICI HOFFMANNI de fonte medicato Lignienſi. *Hall.* 1729. 4.

Ejuſ-

Digitized by Google

Ejuſdem de acidulis Veteraquenſibus in Sileſia vulgo *altuvaſſer ſaverbrunnen. Hall.* 1731. 4.

BERNH. ALBINI de fonte ſacro Freyenvvaldenſi. *Francoſ. ad Viadr.* 1685. 4.

DAVID. THEODOR. LEHMANN'S *beſchreibung der Maiſoiſnhen Wieſenbades St. Anneberg.* 1702. 4.

I. HENKEL *der vvieder le bendig gevvordene Gieſbühel in dem neulich erfundenen Friederichs brunnen und den Johann Georgen bade unvveit Pirna in meiſſen. Freyburg.* Dreſdæ. 1730. 1731. 1732.

GOTTWALD SCHUSTER *thermologia Wolkeſteinenſis oder abhandlung vom Wolkenſteiner bade. Chemnitz.* 1747.

GOTTIELB BUDÆI *vom dem mineraliſchen brunnen bey Radeberg, Budiſs.* 1722. 8.

ABR. VATER de fonte medicato Wittebergenſi *Witteb.* 1748. 4.

PETRI BRUHESII de thermarum Aquisgranenſium viribus, cauſa & legitimo uſu &c. *Antvverp.* 1555. 8.

I. F. BRESMAL *hydro-anelise des minerales chaudes & froides de la Ville imperiale d'Aix la Chapelle, divisè en deux parties à Aix la Chapelle.* 1741. 12.

Ejuſdem *circulation des eaux, ou l'hydrographie des minerales d'Aix, & de Spa, divisés en trois parties à Liege.* 1716. 8. & 1718. 8.

CHROVET *connoiſſance des eaux minerales d'Aix la Chapelle, de Chau-Fontaine & de Spa. à Liege.* 1729. 12.

ÆGIDII HUESCH experientia doctrinalis de aquarum mineralium Aquisgranenſium ingredientibus. *Colon.* 1683. 16.

THOMÆ LE SOINNE de Thermis Aquisgranenſibus diſſertatio. *Lugd. Batav.* 1738. 4.

Bo-

Bothonienſium & Aquiſgranenſium thermarum comparatio, variis adjunctis illuſtrata R. P. epiſtola ad illuſtrem Virum Royerum &c. *Londini*. 1676. 8.

Lettre à un ami, vers libres, qui donnent une idée d'Aix la Chapelle à Cologne. 1703. 8.

De ROGIEN *von vvarmen Bädern der Stadt Aechen*. 1649. 8.

JO. GEORG. VANECKARD diſſertatio de Apolline Granno in Alſatia nuper detecto, qua Dii locales varii thermarum, item Aquiſgranenſium & Wisbadenſium &c. antiquitates quædam breviter exponuntur occaſione lapidis Colmariæ reperti &c.

Lettre de Mr. DIEDIER *a Mr.* BLONDEL, *traictant les vertus, & les proprietés des eaux minerales d'Aix la Chapelle & de Borcet. à Sedan*. 1661. 8.

Lettres de BLONDEL *à* I. DIEDIER, *touchant les eaux minerales chaudes d'Aix, & de Borcet, & à* I. GAEN *ſur les premices de la Boiſſon publique des memes eaux, & les rares cures, qui ſe ſont faits par leur uſage. à Bruxelles*. 1607. 12.

I. GOTTL. NEUMANN *von dem über Purſchenſtein bey. Heidelbach und Einſieldel im Maj neuerſundenen geſundbrunnen, von deſſen natur und eigenſchaft. Freiberg*. 1732. 8.

I. CHR. LEHMANN'S *bevveiss daſs der bey Reibotſgrün in Voigtlande erſchürfte brunnen einer der geſündeſten ſey vveil er das zarteſte vitriolum martis in ſich hält*. Lipſiæ. 1726. 4.

FR. HOFFMANNI de fontibus medicatis Lauchſtadienſibus. *Hall*. 1723. 4.

DAN. MULLER *vom Rahtmansdorfiſchen geſundbrunnen bey Starfut*. Lipſiæ 1701. 4.

I. FRID. HENKEL *bethesda portuoſa oder hülfreiches*

vvaſſer im Lauchſtätter brunnen bey Merſeburg und im Schacken bade bey Freyberg. *Freyberg*. & *Lipſ*. 1726. 8.

HERM. FRID. TEICHMEYER *nachricht von dem zu Apolda entſprungenen mineraliſchen waſſer*. *Jen.* 1737. 8.

GOTTWALD SCUSTER *experimental unterſuchung der zu Nieder Wiera entſprungenen Geſundheits quellen*. *Chmnitz*. 1738. 4.

FRANCISCI PETRI SCRIBÆ *beſchreibung des vor einigen entdekten ſauerbrunnens unvveit dem dorfe Godelheim*. *Hoexter* 1749. 8.

LAUR. HEISTERI de aquis mineralibus Pyromontanis. *Helmſtad.* 1732. 4.

J. CHR. PHIL. LUDW. *Pirmontiſche Krankengeſchichte und merkvvürdige cur exempel*. *Hanover*. 1737. 8.

FRID. GEORGII PHIL. SEIP de ſpiritu & ſale aquarum mineralium præſertim Pyromontanarum. *Gotting*. 1749. 8.

PETRI WOLFART *bedenken von dem bey hof Geiſmar liegenden geſundbrunnen*. *Caſſel.* 1725. 8.

J. GEORG. SCHUTTE *neue beſchreibung des Schvvalmer geſundbrunnens*. *Iſerlohon*. 1733. 8.

Ejuſdem *beſchreibung de neu entdekten Cleviſchen geſundbrunnens*. *Clev.* 1742. 8.

Ejuſdem *von Kräftiger vvürbung deſſelben im ſommer*. *Cleven*. 1743. 8.

Ejuſdem *der rechte gebrauch deſſelben*. *Clev.* 1744.

J. BLANCKENHORN acidulæ Clivenſes 1641. detectæ. *Heidelberg*. 1742. 4.

J. HARTMAN DEGNER *acidulæ Ubbergenſes of kort verhaal van een minerale gezondbronn in de Gr. Ubbergen*. *Nymegen*. 1745. 8.

J. B.

Digitized by Google

J. B. HELMONT de Spadanis aquis. *Leodii*. 1624. 8.

HENRY EYRE *account of the minerale vvaters of Spa. Lond.* 1733. 8.

GEORG. TURNER *brief account of waters of Spa.* Leodii. 1733. 8.

BERGERI commentatio de thermis Carolinis; qua omnium fontium calidorum, itemque acidorum ex pyrite oſtenditur. *Guelferbyti*. 1709.

Ejuſdem diſſert. de Carolinis Bohemiæ fontibus. *Vittembergæ*. 1708.

EDMONDI NESSEL *traitè des eaux de Spa. à Liege*. 1713. 12.

Lettre de Mr. FRANÇOIS *dit* BAZIN *touchant les eaux de Spa. à Liege* 1715. 12.

Mr. CHROVET *la connoiſſance des eaux minerales d' Aix la Chapelle de chau-Fontaine & de Spa. à Liege*. 1729. 12.

PHILIP. LUDOV. de PRESSEUX diſſertatio inauguralis de aquis Spadanis. *Lugd. Batav.* 1736. 4.

LE DROU *demonſtrations de l' utilitè des eaux minerales de Spa. à Liege*. 1737. 12.

JOACH. JUNII aquarum Spadanarum Gryphi, ſeu ænigmata, eorumdemque explicatio, proficiſcentibus ad aquas Spadanas non minus utilis, quàm jucunda. *Lovanii*. 1614. 8.

GILBERT. PHILARETI comment. de fontibus Ardennæ & potiſſimum Spadanis. *Antwerp.* 1559. 8.

LUDOVICI NONNII aquæ Spadanæ præſtantia & utendi modus. *Lugd. Batav.* 1638. 12.

Le manteau, ou le couuerture des eaux de Spa, par Mr. de W. ** *premiere partie à Cologne* 1737. 12.

RODOLPHZAFF *obſervations ſur les bons & mauvais uſage de principaux remedes de Medecin ſur les bons*

Digitized by Google

& mauuais uſages des eaux de Spa ec. à Liege . . 8.

CHARLES PERRY *enquiry into the nature and principles of Spa waters with a curſory enquiry into the .... hot fountains at Aix la Chapelle* . *Lond.* 1734. 8.

HENRICI de la RIVIERE *amuſemens des eaux de Spa*. *Amſtelod.* 1734. 12. vol. 2.

ROB. PUGH Bathonienſium & Aquiſgranienſium thermarum comparatio. *Lond.* 1676. 12.

J. F. BRESMAL *hydroanalyſe des eaux minèrales chaudes & froides de la ville d'Aix la Chapelle. a la Haye* 1703. 8.

THOMÆ de SOINNE de thermis Aquiſgranenſibus. *Leid.* 1738. 4.

GOTTL. CAROLI SPRINGSFELD iter medicum ad thermas Aquiſgranenſes & Fontes Spadanos ec. *Lipſiæ* 1748. 8.

FR. HOFFMANNI *gründlicher bericht von dem Selterbrunnen, deſſen gehalt, vvürkungund, Kraft*. *Hall.* 1727. 4.

J. KILIAN diſp. de aquis Selteranis. *Argentor.* 1740. 4.

JAC. THEODOR. TABERNÆMONTANI *vom neu erfundenen ſaverbrunnen zu langenſchchvvalbach Francof.* 1605. 8. In opere de fontibus medicatis etiam dat catologum auctorum de aquis mineralibus ec.

GUNTHER CHRISTOPH. SCHELHAMMERI acidurum Schvvalbacenſium & Pyromontanarum per experimenta exploratarum inter ſe collatio. *Kil.* 1704. 4.

Amuſemens des eaux d' Aix - La - Chapelle ouvrages utile a ceux qui vont y prendre les Bains, ou qui ſont dans l' uſage de ſes eaux. enrichi de tailles - douces ec. par l' Auteur des Amuſemens des eaux de Spa. vol. 3. *Amſterdam*. 1736. 8.

Amu-

Digitized by Google

Amuſemens des eaux de Schwalbach des bains de Wisbaden & de Schlangenbad ec. à Liege. 1738. 8.

J. Thomæ Hensing meditationes & experimenta circa acidulas Schwalbacenſes. *Francofurt*. 1711. 8.

Frid. Hoffmanni de fontis Spadani & Schwalbacenſis convenientia. *Hall*. 1730. 4.

Petri Wolfart de thermis Embſenſibus. *Caſſel*. 1715. 4.

I. Peter Welcker *beſchreibung des Schlangenbades vermehrt von I. S. Carl. Idſtein*. 1747. 8.

I. Conrad Wilhelm Mogen de aquis medicatis Fachingenſibus. *Jen*. 1749. 4.

I. Phil. Burggrau, Christoph. Cerf, & I. Chr. Senkenberg *bedenken von den kraften des Fachinger ſauerwaſſers unweit Diez. Francofurt*. 1749. 8.

Eckhardt diſſert. de duobus Wetteraviæ fontibus. *Gieſſ*. 1742. 4.

I. Jac. Shurer deſcriptio balnei Sulzenſis prope *Molsheim. Argentor*. 1726. 4.

R. Jac. Camerarii de acidulis Nideraovenſibus. *Tubingæ*. 1710. 4.

I. Matth. Frauendiener *beſchreibung des Röthelbades zu Geislingen. Ulmæ*. 1729. 8.

I. Frank *breſchreibung des Sauerbrunnens zu Uberkingen nechſt Geislingen Ulmiſcher herſchaft . Ulm*. 1710. 8.

Aler. Camerarii de fontibus ſoterriis ſulphureis Reutlingenſibus, & Balingenſi. *Tubingæ*. 1736. 4.

I. Zeller & Gmelini de thermis Ferinis & Zellenſibus *Tubingæ*. 1729. 4.

I. Valer. Baver's *beſchreibung des Hiberacher heilbrunnens*. 1710. 8.

Ejuſ-

Digitized by Google

Ejuſdem *bericht von dem zu unter Eſpach in G. Hohenloh neuenſtein entdekten geſund brunnen*. *Oehringen*. 1725. 8.

Georg. Christ. Feverlein. *neuentdekter heilbrunn im Kloſter Heylsbrunur*. *Nunberg*. 1732. 4.

Georg. Frid. Hoechstetter aut *I.I.* Baier de fonte Salutari ſeu balneo Weiſſenburgenſi. *Altdorf*. 1710. 4.

Henr. Mart. Thummig obſervationes de acidulis Stebenſibus. *Curiæ*. 1722. 4.

Theod. Balthasar *nachricht von einem geſundbrunnen unweit Erlangen*. *Erlangen*. 1709. 4.

Francisci Josephi de Overkamp *Wahrer inhalt des Kiſſinger und Bockleter beylbrunnens*. *Wurtzburg*. 1745. 4.

C. F. G. Betz ſeu *I.I.* Baier de aquis medicatis Burgbernheimenſibus. *Altdorf*. 1713. 4.

I. Morasch *beſchr. des Wildbades nebſt Rab.* 1733. 8.

I. Bened. Griendel ſcrutinium medico-phyſicum in quo acidularum Roitſchenſium proprietates examinantur. *Viennæ* 1685.

Thomæ Jordan Commentarius de aquis medicatis Moraviæ. *Francof.* 1586. 8.

I. Maximiliani Dietman's *unterſuchung des Niederoeſtereichiſchen Badmerbades*. Viennæ. 1734. 8.

Andr. Eliæ Buchner diſſ. de aquis medicatis præſertim fonte medicato Cliuenſi, Reſp. Chriſt. Henr. Schütte. *Halæ*. 1752. 4.

Nouvelles experiences & obſervations ſur les eaux minerales de l' Allemagne, où l' on donne la maniere de s' en ſervir pour la conſervation de la ſanté & la gueriſon des maladies, traduite du Frederic Hoffmann,

corri-

Digitized by Google

corrigées miſes en ordre par M. Coſte. Berlin. 1752. 8.

JOH. CHRISTOPH. RABE fons medicatus Hagæ Schaumburgicæ deſcriptus. *Lemgo.* 1750. 8.

JOH. CHRISTIAN. TILLINGII obſervat. med. ſingulares circa verum uſum thermarum Carolinarum in diverſis morbis inſtitutæ. *Lipſiæ.* 1751. 8.

GOTTLOB CAROLI SPRINGSFELD commentatio de prærogativa thermarum Carolinarum in diſſolvendo calculo veſicæ præ aquæ calcis vivæ. *Lipſiæ.* 1756. 4.

JOANNIS GEORGII GMELIN differt. inauguralis ſiſtens examen acidularum Deinacenſium, atque ſpiritus vitrioli volatilis ejuſdemque phlegmatis pereagentia. *Tubingæ.* 1727. 4.

JOH. LUDOV. LEUCHSENRING differt. Chemico-medica inauguralis de fonte medicato Niderbronnenſi, quam publico eruditorum examini ſubmittit &c. *Argentorati.* 1753. 4.

CHRISTIAN. MICH. ADOLPHI tractatus de fontibus quibuſdam ſoteriis Lipſiæ & Wratislaviæ. *Lipſiæ* 1733. 8.

Ejuſdem de thermis Hirſchbergenſibus. *Lipſiæ* 1710.

Ejuſdem de fonte ſoterio Kukuſſenſi in Bohemia. *Lipſiæ* 1726. quibus acceſſit tractatus de fonte ſic dicto molari ad Carolinas thermas.

PHIL. CONRAD. LEONHARD differt. inaugur. de novo aquæ ſalſæ fonte detecto & experimentis confirmato. *Gottingæ* 1753. 4.

PETR. CHRISTIAN. WAGNERI epiſtola de acidulis Sicherſreuthenſibus ad filium Paul. Chriſt. Wagnerum. *Erlangæ* 1753. 4.

PHIL. CONRAD. FABRICII de fonte martiali medicato Helmſtadienſi diſquiſitio. *Helmſtadii* 1756. 4.

LAU-

Digitized by Google

Laurentii Heisteri diſſ. inaug. de fonte medicato prope Helmſtadium nuper detecto, ejuſque ſalubri uſu. *Helmſtadii* 1756. 4.

Deſcription du magnifique préſent que ſa Maj. l'Empereur de la grande Ruſſie a fait au Magiſtrat de Spa, en reconnoiſſance de ce que, par le ſecours de leurs eaux il a obtenu l'entier recouvrament de ſa ſanté en 1717. *Liege*.

P. L. de Presseux *diſſertation inaugurale ſur les eaux de Spa, ſoutenuë à Leide* 1736. *traduité du Latin & augmentée par I. P. Limbourg. à Spa* 1749.

R. Zafii ſynopſis obſervationum, accedunt obſervationes medicæ *I. L. Preſſeux* de aquis Spadanis. *Lugd. Batav.* 1752.

Th. Le Drou *principes contenus dans les differentes ſources des eaux minerales de Spa. à Liege* 1752.

Eſſais ſur l'analiſe de l'eau minerale de la grande Flemale, ou comparaiſon de cette eau avec celles de Spa. à Liege 1750.

Balthasar Ludewig. Tralles *das Kayſer-Carlsbad in Böhmen in einer Ode entworfen, nebſt einer Abhandlung von dem Gehalte und den Kräften dieſes groſſen Heilmittels. Breslau.* 1756. 8.

D. Johann Friedrich Zittmann *practiſche Anmerkungen von den Töplitzer - Baedern, dem Böhmiſchen Bitter - und Biliner - Waſſer, auf Verlangen in einem Mediciniſchen Rath aufgeſeſetzet von D. Chriſtian - Gotthold Schwenken. Dreſden und. Leipzig.* 1752. 8.

Guilielmi Horsebugh tentamina & obſervationes cum aqua minerali Hartfellenſi prope Moffat 1750 inſtituta, unà cum relatione virium ejuſdem medicatarum, quatenus adhuc experientiam innotuerunt.

V. *Eſ-*

Digitized by Google

V. *Eſſays and Obſervations*, *Phyſical and Litterary*. *Reade before a Society in Edinburgh. ec. vol.* 1. *Edinburgh*. 1754. 8.

JOHAN. GOTTLOB KRÜGERS *ordentlichem* Profeſſoris, *ec. Gedancken vom dem Helmſtaeedtſchen Geſundbrunnen ec. Helmeſtaedt*. 1755. 4.

PHIL. de LIMBOURG. *traité des eaux minèrales de Spa*. *Leide*. 1754. 12.

Digitized by Google

HELVETIA.

JOH. BAPT. de BURGO *hydraulica*, *o ſia trattato delle acque minerali del Maſſino*, *S. Mauritio*, *Fevera*, *Sclutz*, *e Bormio*. *Milano* 1689. 12.

GASPARI COLLINI de Sedunorum Thermis, & aliis fontibus medicatis liber, annexa eſt *Simleri* commentatio de alpibus &c. *Lucernæ* 1661.

RENWARDI CYSATI de Luzelovia & balneo ibi exiſtente tractatus verſibus Germanicis &c. teſte Cyſat. IV. *Waldſtätten See Beſchreibung pag.* 227.

ZACHARIÆ DAMUR deſcriptio & utilitas Thermarum Favorienſium Rhætiæ, vulgo dictarum *Pfefers Bad. Baſileæ* 1704. 4.

UDALRICI EPIPONI de balneo Losdorffenſi. *Friburg* 1608. 4.

CONRADI GESNERI de thermis, & fontibus Helvetiæ, & Germaniæ libri duo. *Venetiis* 1553. fol.

JOH. GREGORII GOBELII de Thermis Piperinis & affectu quodam graviſſimo oculorum epiſtola. *Extat. cent.* I. *epiſt. Guil. Fabr. Hildan. Oppenheim* 1619. 4.

GUILIELMI GRATAROLI de thermis Rhæticis, & Vallis Tranſcheri agri Bergomatis. *Extat operis Veneti de Balneis pag.* 192.

GUILIELMI FABRITII HILDANI conſilium in quo de conſervanda valetudine; item de Thermis Valleſianis; & Acidulis Griesbacenſibus, eorum facultatibus & uſu ſuccinte agitur. Acceſſit epiſtola ad D. Paulum Croquerum, in qua de Magiſtralibus medicamentorum quorundam compoſitionibus, de extractione item

ſœ-

Digitized by Google

fœtus mortui, & de Thermis Piperinis agitur, adjecta Thermarum illarum tabula gemina, quarum priore tractus terræ & vicina loca, poſteriore deſcenſus formidabilis, ipſarum aquarum calidarum ſcaturigo, hoſpitia, labra, & ſolia, totumque adeo antrum ſubterraneum novo connatu repræſentatur. *Francof.* 1629. 4.

MATTHIÆ HIRTZGARTNERI deſcriptio fontis Gundiſvillani in Præfectura Lentzburgenſi, Territorii Bernenſis inſerta *Theatri Europ: tom.* IV. *pag.* 569.

SOLOMON HOTTINGERI *Thermæ-Argovia-Badenſes, oder Beſchreibung des herrlichen Bads zu Baden im Aergeu, ſamt deſſen Nutzbarkeiten, Weiſe und manier zugebraucben. Zürich* 1701. 8.

CASPARI SERMUNDI de Balneorum Burmenſium præſtantia & uſu. *Mediolani*. 1594. 4.

AUGUSTINI STÖKLINI Nymphæum Beatiſs. Virginis Mariæ Fabarienſis, ſeu Tractatus de celeberrimis Fabarianis Thermis, vulgo *Pfefers Bad* in ſuperiori Helvetia, medela, ſitu, & natura plane admirandis. *Dilling.* 1631. 8.

JOH. RODULPHI WETESTENII thermæ Favarienſes omnium totius Europæ maximè ſalutares & admirabiles, in montium Sarunentium cavernis, prope confinia Rhætiæ ſingulari Divinæ Clementiæ beneficio profilientes: Carmine elegiaco deſcriptæ. *Baſileæ*. 1672. 4.

MATTHÆI ZIMMERMANNI Unda Jordanis Fabariana, *Pfefeſſeriſcher Jordan, oder* Piſcina Probatica Fabariana. *Eigentlicher Entwrff des liebreichen, weltberühmten Pfefers Bads, in der Oberen Schweitz, Wirkung und Gebrauch durch fleiſſige Practic, auch Unverdroſſene Arbeit herfür geſtellet. Baden.* 1689. 12.

THEODORI ZWINGER *examen & uſage de l'eau*

minerale de la Fontaine, qui eſt dans le petit champois de la Vacherie de Fortbourg, appartenante a la Ville de Delemont, proche du prè de Voet. Basle . . 4.

J. JAC. SCHEUCHZERI *Vernunft mäſſige underſuchung des baades zu Baden. Tiguri.* 1732. 4.

JOSEPH. MARIÆ QUADRII *oſſarvazioni Fiſico-Mediche intorno alle acque termali del Maſino. Milano.* 1745. 4.

BONÆFIDEI VITALIS *diſſertazione Medico-filoſofica delle Terme del Maſino. Milano.* 1734.

JO. PETRI PARAVICINI, & FABRITII PARAVICINI *bagni di S. Martino, detti communemente del Maſino, eſiſtenti nella Valtellina ec. diviſi in tre parti, e brevemente in compendio dati in luce dal Dottor Vaginnio Moſato. Milano.* 1709. 12.

Abhandlung von dem mineraliſchen Gehalt und medeciniſchen Gebrauch des im Marggrafthum Baden-Baden gelegen warmen Bades, und der Mineralbäder überhaupt. In demonſtrativiſcher Lehrart geſchrieben, nebeſt einem Anhange von dem Gebrauch der Euclidiſchen Lehrart in der Medicin, und einigen beſondern Verſuchen. Strasburg. 1756. 8.

CONRADI RAHN De aquis Fabarienſibus &c. *Leydæ* 1757.

HUN-

HUNGARIA.

GEORGII WERNHERI de admirandis Hungariæ aquis Hypomnemation. *Viennæ Auſt.* 1551. 4.

JUSTI JOHANNIS TORKOS thermæ Almaſienſes, quo ad earum ſitum, aſpectum, contenta, virtutes, & proprietates, juſſu Excelſæ Cameræ Regiæ Hungaricæ deſcriptæ. *Poſonii.* 1746. 12.

MARCI MONTALBANI MARC. a FRATTA *delle acque minerali del Regno d' Ungharia. Venezia.* 1687. 4.

PASCHALIS CARYOPHILI de Thermis Herculanis nuper in Dacia detectis diſſertatio epiſtolaris. *Mantuæ.* 1739. 4.

Ejuſdem de uſu & præſtantia Thermarum Herculanarum quæ nuper in Dacia Trajani detectæ ſunt diſſertatio epiſtolaris altera. *Mantuæ.* 1739. 4.

POLONIA.

CONRADI, REGINÆ POLONIÆ ARCHIATRI *deſcription curieuſe d' una Fontaine ardente & Medicinale en Pologne.* V. *Act. Lipſ.* 1684. 325.

DA-

Digitized by Google

DANIA SVEDIA.

JOH. CHRISTOPH. HEYENE de acidulis Wärbyenſibus tract. cui titulus *Den nys uptagne Wärby hälſa och mineral Brunn, medh ſina anſtälte Rön och profſ, ſamt des belagenhet, ock för hwilka ſiuckdomar den ſä wäl in, ſom uth wertes tienlig - ſinnes. Stockolm.* 1708. 12.

URBANI HIÆRNÆ *Pellila watta pruf waren, hwarigenom de rätta ock hälſoſamme Suurbrunnar ec.* ſeu brevis aquarum explorator, genuinas & ſalutares acidulas a ſpuriis & vulgaribus aquis martialibus hinc inde in Svecia obſervatis diſcernens. *Holmiæ.* 1683. 8.

Ejuſdem de acidulis Medevvienſibus in Oſtrogothia lingua Svecia ſcriptus hoc tit: *Grundelig underättelſe huru mineral Watner wid Medewy uthi Oſtergötbland, bäſt skal brukas, och pähwad ſätt Diaeten skal hällas, hwar efter ock de ſöm ſig af de andra Brunnar, Swerige betiäna, kunna (med behörige limitation) ſich ſtälla och rätta Nyligſt uthi ſtörſta korthet ſammaendragen. Stokolm.* 1708. 12.

CAR. FRID. LUTHER Diſſ. med. prior de fonte Soterio Kenzenſi Phœnomena in examine Fontis exactius inſtituto obſervata recenſens. Reſp. *Joh. Chriſtoph. Jex Retzens; Neomarch. Sedin* 1706. 4.

SAMUELIS SKRAGGE deſcriptio acidularum Wyksbergenſium in Uplandia. *Ett kort ſamtal om the för någte Aer ſedan upfundne Surbrunnar wid Wyksberg in Upland. Och Salem Sochu. Stockolm.* 1708. 4.

I. GODSCHALK WALLERII deſcriptio fontis in *Dannemark* 1737.

AN-

Digitized by Google

ANGLIA.

CAR. CLAROMONTII de aere, ſolo, & aquis Angliæ, deque morbis Anglorum vernaculis. *Londin.* 1672. 12.

NEHEMIÆ GREW de ſalis cathartici amari in aquis Ebershamenſibus, & hujuſmodi ſalis natura, & uſu. *Lond.* 1695. 12.

CAROLI LEIGH tentamen philoſophicum de aquis mineralibus in Comitatu Lancaſtrinenſi obſervatis. Libri III. *Eborac.* 1682. 4. & *Lipſ.* 1684. 8.

TH. GUIDOT de Thermis Britannicis. *Lond.* 1694. 8.

BENIAMIN ALLEN *natural hyſtory of mineral waters of Great Britain*. *Lond.* 1711. 8.

MARTINI LISTERI Novæ ac curioſæ exercitationes, & diſſertationes Thermarum, ac Fontium medicatorum Angliæ, eorum originem, ſalubrem uſum, & potationis modum tradentes. *Lond.* 1686. 8. *Eborac.* 1682. 4. *Lipſ.* 1684. 8. *Lugd. Batav.* 1686. 12.

WIL. SYMPSON hydrologia chymica, ſeu chymica anatomica Scarburgenſis, & aliorum Fontium ſalubrium in diſtrictu Eboracenſi. *Anglicè*. *Lond.* 1668. 8.

I. FLOYER inquiſitio in verum uſum & abuſum calidorum, frigidorum & temperatorum Angliæ balneorum. *Amſtelod.* 1718. 8.

ROB. PEIRCE *Bath memoirs en Obſ. made in 43 years practice*. *Briſtol.* 1697. 8.

TH. SHORT *memoirs for the natural hiſtory of medicinal waters*. *Lond.* 1709. 8.

Ejuſ-

Digitized by Google

Ejuſdem *natural hiſtory of the mineral waters of Yorkſhire, Lincolnſhire. Lond.* 1733. 4.

JOH. QUINTOON *of mineral waters particularly of Bath. Lond.* 1733. 8.

THOMÆ GUIDOT *diſcourſe of the bathe and the hot waters there with ſome Enquiries into the nature of the water of S. Vincent's rock near Briſtol and theat of Caſtle Cary. Lond.* 1676. 8.

Ejuſdem *the regiſter of Bath or* 200 *obſervations containing an account of curas performed by the Hotwels at Bath. London.* 1694. 8.

Ejuſdem *apology for the Bath. Lond.* 1708. 8.

Ejuſdem *collections of treatiſes concerning the city and waters of Bath. Lond.* 1725. 8.

WILL. OLIVER *practical diſcourſe of Bath waters containinſt the antiquites of Bathing, the cauſe of the Bath waters and of their ingrediens. London.* 1716. 8.

ROBERTI WITTIE *Scarborough ſpaw or a ſcareborough. York.* 1667. 8.

Ejuſdem *pyrologia mimica or an anſwer to Hydrologia chymica of* William Simpſon *in defenſe of ſcarborough ſpaw. Lond.* 1669. 8.

Ejuſdem *an anſwer to* D. Tonſtall *againſt ſcarborough ſpaw. Lond.* 1672. 8.

WILLIAM. SYMPSON hydrologia chymica *or the chymical anatomy of ſcarborough and other ſpaws in Yorekſhire with a diſcourſe concerning the origine of hotſprings and a vindication of chymical practice. London.* 1669. 8.

G. TONSTALL *ſcarborough ſpaw ſpagirically anatomiſed. London.* 1670. 8.

THOMÆ SHORT *de aquis in Derbyshire, Lincolnſhire and Yorkſhire. Lond.* 1734. 8.

UN-

Digitized by Google

UNDERHILL. SHORT *account of the Briſtol hot-well waters*. *Lond.* 1703. 4.

P. KEIR *an enquiry into the nature of the mineral waters of Briſtol*. *Lond.* 1739. 8.

HENR. EYRE'S *account of Holt waters*. *London*. 1731. 8.

STEPHEN HALLES examen virium, quas variæ ex præcipuis aquis purgantibus, in ſpecie illæ ex fonte Jeſſop dicto (*Jeſſops Well*) hauſtæ poſſident. V. *Philoſophical tranſactions giving ſome account of the preſent undertaking ec. London* 1751. *n.* 495. *pag.* 446. §. 7.

JOH. RUTTY *A methodical ſynopſis mineral waters ec.* ideſt tract. methodicus aquarum mineralium, in quo celebriores aquæ calidæ & frigidæ Brittanniæ *ec. London*. 1758.

HISPANIA.

THOMÆ FERRER de *Eſparza tractatus de la facultad medicamentoſa que ſe halla en la aqua de los bannos de Teroel en el Regno de Aragon. Caeſaraug.* 1674. 8.

HOLLANDIA.

VIANÆ, urbe in vicinia Ultrajecti ſita, fontem medicatum detectum, cujus libellum conſcripſit belgicè ejuſdem urbis chirurgus H. VAN DER STEEG. *Heelkundige Ondervindingen*, *undernomen en beproeſt*, *aangande de Viaanſche Bronwell*, *door H. V. D. Steeg Stads Chirurgin te Vianen*. *Amſtel*. 1753. 8.

MOSCOVIA.

GEORGII REMUS de aquis martialibus Olonicenſibus epiſtola ad Johannem Philippum Breynium. V. Breynii epiſtolam de melonibus petrefactis. *Lipſiæ*. 1722. 4. *pag.* 25.

GAL-

Digitized by Google

GALLIA.

DIONISII SALVAGINI ſeptem miracula Delphinatus. 1. de Fonte ardenti. 5. de Fonte vinoſo &c. *Gratianopol.* 1656. 8.

JACOBI CHAGNESII de aqua fontis Hebecrevonii Prælectio habita in ſcholis Academiæ Cadomenſis. *Cadom.* 1612. 8.

STEPH. COUTURIER *traité des eaux minerales de Bourges. Bourges.* 1685. 12.

NICOLAI DORTOMANNI de cauſis & effectibus thermarum Belilucanarum parvo intervallo a Monſpelienſi urbe diſtantium libri duo. *Lugd.* 1579.

CLAUD. FOVET *nouveau ſyſteme des Bains, & eaux minérales de Victry en Bourbonnois. Paris.* 1686. 12.

I. PASCAL *traité des eaux de Bourbon l'Archambaud. Paris.* 1699. 12.

I. STEPHANI STROBELBERGER Galliæ Politico - medica deſcriptio, de qualitatibus Regni Gallici, Academiis, Urbibus, Fluviis, aquis medicatis, aere, plantis, mineralibus differens. *Jen.* 1621. 12.

VIEUSSENS *analyſe des eaux de Balaruc en Languedoc, avec leurs proprietés.* V. *Mém. de Trevoux.* 1709. *pag.* 456.

Lettres ſur l'analyſe, & la vertu de l'eau naturelle & minerale d'une Source, qui eſt dans le Jardin de feu Mr. BILLET, *proche la Croix Faubin au Fauxbourg. Paris.* 1705.

Digitized by Google

JOH. AUBERI *les bains de Bourbon l' Archambaud. Les bains de Bourbon-Lancy, & de Bourbon l'Archambaud. Paris*. 1604. 4.

ANT. AUCANE-EMERIC. *analyſe des eaux minerales d' Aix en Provence. Avignon*. 1705. 8.

D. DU CLOS *Examen des eaux minérales de la France. Paris* 1675. 12.

CL. FOVEY *nouveau ſyſteme des eaux de Vichi. Paris* 1686. 12.

LINDAN *nouvelles découvertes des eaux de Forges. Paris*. 1697. 8.

LOVIS ARNAULDIN *des eaux minèrales de Souche. Dole*. 1705. 4.

MICH. BALDI *l' hydrothermopotie des nymphes de Bagnols en Gevaudam, ou traité de Bains & des eaux de Bagnols. Lyon*. 1651. 8.

JOH. BANE *mémoire renouvellée des merveilles des eaux naturelles en faveur de nos Nymphes Francoiſes, ou traité des eaux minerales de France. Paris*. 1605. 1608. 8.

Les admirables vertus des eaux naturelles de Pougues, Bourbon, & autres renommées de France. Paris chez Giffart. 1618. 8.

Obſervations ſur la nature des eaux minérales de Souche. Dole. 1711. 12.

D. NORMAND *analyſe des eaux de Souche proche de Dole. Dole*. 1740. 12.

G. JAUTTIER *ſur les eaux minèrales de Bourbon. Troyes* 1716. 12.

GOUTTARD *des eaux minérales d' Abbecourt. Paris*. 1718. 12.

HONORE'S MARIE-LUTHIER *hiſtoire natu-*

rel-

Digitized by Google

relle des eaux chaudes d'Aix. *Aix* 1705.

RENATI CHARLES Quæſtio, an Thermæ Borbonenſes &c. *Beſançon* 1721. 8.

Ejuſdem de fontibus medicatis Plumbariæ. *Beſançon*. 1746. 4.

Traité des eaux minérales nouvellement découvertes à Paſſy. *Paris*. 1735.

JOH. BARBUOT fontis San: Reginalis naturalis medicati virtutum admirandarum in gratiam ægrotantium explicatio. *Pariſiis* 1661. 8.

DE BERCHEMIN *diſcours des eaux chaudes de Plombieres*. *Nancy*. 1609. 8.

FRANCISCI BLONDEL *lettre ſur les eaux minérales d'Aix & de Porcette*. *Bruxelle*. 1662. 12.

JOH. LE BON *abregé des Proprietez des eaux de Plombieres en Lorraine*, *extrait du Liure latin de Jean le Bon*. *Paris*. 1576. 1616. 12.

PHILIBERTI BUGNION *diſcours de proprietez & vertus d'une Source d'eau retrouvé nouvellement en vivarez prés de Valence*. *Lyon*. 1583. 8.

PETRI CARRE' *le merueilleux effets de la nymphe de Santhenay au Duché de Bourgogne*, *ou eſt ſommairement traité de ſon origine*, *proprieté & uſage*. *Dijon* 1633. 4.

IS. CATTIER *de la nature des bains de Bourbon*, *& des abus*, *qui ſe commettent en la boiſſon de leurs eaux*. *Paris*. 1650. 8.

NICOL. CHESNEAUX *diſcours & abregé des vertus & proprietés des eaux de Bourbon en la Comté d'Armaignac*. *Bourdeaux*. 1629. 8.

JACOB. COUSINOT *diſcours touchant la nature*, *vertus & effets des eaux minerales de Forges*. *Paris* 1631. 4.

JEAN.

Digitized by Google

JEAN. MOULLIN de MARQUERY *tarité des eaux minérales nouvellement découvertes a Paſſy. Paris.* 173.. 12.

BLONDET *ſur la nature des eaux minérales de Segrai. Orleans.* 1747. 12.

RAYMUNDI JACOB. FINOT an phthiſi aquæ Cauterienſes &c. *Pariſiis.* 1746.

AUGUST. COUVORADE *l'hydre feminine combatue par le nymphe Pougeoiſe, ou traité des maladies des femmes gueries par les eaux de Pougues avec les armes d'Hercule. Traité des memes eaux. Nevers.* 1634. 8.

NICOL. DROUYN *les eaux minérales de la montagne de Mouſſon en Lorraine. Pont a Mauſſon.* 12.

PAULI DUBE tractatus de mineralium natura, & præſertim aquis mineralis Fontis de Echarlis, prope montargium. *Pariſiis* 1649. 8.

ANT. FABRE *traité des eaux minérales du Vivarez. Avignon.* 1657. 4.

STEPH. FLAMENT *diſcours de l'origine, & proprieté de la Fontaine de Pougues Poities.* 1633. 8.

JACOB. FONTAINE *diſcours contenant la renovation des Bains de Greoux en Provence. Aix.* 1619. 8.

CLAUD. FOVET *le ſecret des Bains & des eaux de Vichi en Bourbonnois decouvert. Paris.* 1679. 12.

ANT. de FOVILLOUX *diſcours de l'origine des Fontaines, enſemble quelques hiſtoires de la guériſon de pluſieurs grandes & difficiles maladies faites par l'uſage de l'eau medicinale des Fontaines de Pougues. Nevers.* 1592. 8.

ESPRIT de FOURNIER *diſcours des admirables qualitez des eaux minerales retrouvés dans le territoire de la Ville de Bagnolz. Lion.* 1636. 8.

ABRA-

ABRAHAMI de la FRAMBOISIERE *deſcription de la Fontaine minerale (du Mont d' or) depuis peu decouverte au Territoire de Rheims*. *Paris* 1606. 8.

GAUTHIER *diſſertation ſur les eaux minérales de Bourbonne les bains*. *Troyes*. 1716. 12.

PETRI le GIVRE *le ſecret des eaux minérales acides nouvellement decouvert par une methode, qui fait voir, quels ſont les mineraux, qui ſe meslent avec les eaux de Provins, de Spa, de Forges, de Pougues, de Chateau-Thierry, d' Autevil, de Paſſy, d' Ancoſſe, de Sainte Reine, & qui montre, que l' opinion commune touchant l' acidité des eaux minerales ne peu ſubſiſter*. *Paris*. 1667. 12.

Ejuſdem. *traité des eaux minérales de Provins, contenant leur anatomie, la difference des Fontaines, leurs proprietez, vertus & effects admirables*. *Paris*. 1654. 8.

PETRI le GROUSSER *recueil des vertus de la Fontaine de S. Eloy dit de Jouvence au Village de Forges*. *Paris*. 1607. 8.

GUERIN, & le GIVRE *lettres touchant les mineraux, qui entrent dans les eaux de Sainte Reyne & de Forges*. *Paris*. 1702. 12.

FRANC. NIC. GAUTIER du ROCHER an ventriculi & inteſtinorum ulceribus aquæ Bareginenſes &c. *Pariſiis*. 1745.

HYAC. THEODOR. BARON, & F. NIC. GAUTIER an ut ſanandis ſic præcavendis morbis plurimis aquæ Paſſiacæ novæ minerales &c. *Pariſiis*. 1743.

THEOD. du BORDEU *lettres contenant des eſſais ſur les eaux minérales du Bearn*. *Amſtelod*. 1746. 12. *Paris*. 1750. 12.

CALMET *traité hiſtorique des eaux & bains de Plom-*

bie-

Digitized by Google

bieres, *de Bourbonne*, *de Luxevil &c. Nancy* 1748. 8.

Le Bayg *mémoire ſur la nature des eaux de Bagneres*. *Paris* 1750. 8.

Petri Habert *des vertus & proprietez des eaux minerales d'Autevil prés Paris*. *Paris* 1628. 8.

Joh. du Hamel *de la nature des eaux minérales de Dinant*. *Dinant* 1648. 8.

Gabriel. Jublain *rapport fidele des vertus merueilleuſes inherentes aux eaux minérales de Priſcey & Premereau*. *Djion* 1661. 12.

Joh. Landrey *hydrologie*, *ou diſcours des eaux minerales de Vic le Comte & de S. Meaulpx en Auvergne*. *Orleans* 1614. 8.

I. Larrowiere *nouveau ſyſteme des eaux minerales de Forges*, *avec pluſieurs obſervations des perſonnes gueries par leur uſage*. *Paris* 1699. 12.

D. T. de Lautaret *les merueilles des Bains de Digne*. *Aix* 1620.

Honorii Mar. Lauthier *hiſtoire naturelle des eaux chaudes d'Aix en Provence*. *Aix* 1705. 12.

Barth. Linand *nouveau traité des eaux minérales de Forges*. *Paris* 1597. 8.

Nicolai de Mailly *traité des eaux de Chenay en Champagne prés de Rheims avec la maniere d'en uſer*. *Reims* 1697. 12.

Claud. Mareschall *phyſiologie des eaux de Vichy en Bourbonnois*. *Moulin* 1642. 8.

Raimundi de Massac Pugnae, ſeu de Lymphis Pugiacis libri duo carminibus expreſſi. Editio 2. cum notis *Io. le Vaſſeur*. *Pariſiis* 1597. 8. & 1599.

Charles de Massac *les Fontaines de Pougues de Raymond de Maſſac*, *en vers François*. *Paris*. 1605. 8.

Ant.

ANT. MERINDOL *apologie pour les bains d' Aix. Aix* 1618. 8.

GERMANI METON *traité des eaux minérales trouvées en* 1598. *prés de la Ville de l' Aigle en Normandie, avec le regime neceſſaire pour uſer des dites eaux. Rouen* 1629. 8.

MILON *deſcription des Fontaines medicicinales de la Roche pozay en Tourenne. Paris* 1617. 8.

MINIAT *traité des eaux minérales da St. Amend. Valencienne* 1699. 12.

JOH. MOULANS *les vertus des eaux minérales de Baignieres, & de Barige, leur degré de chaleur, leur compoſition, & leur veritable uſage. Toulouſe.* 1685. 12.

PHIL. MOUTEAU *les miracles de la nature en la gueriſon de toutes ſortes des maladies par l' uſage des eaux minarales de Bourbon Lancy. Chalons.* 1660. 8.

PETRI PERREAU *la ſingularité de la Fontaine de Saint Pardoux en Bourbonnois. Paris.* 1600. 8.

JOH. PIDOUX *diſcours de la vertu & de uſage de la Fontaine de Pougues. Poitiers.* 1597. 4.

PETRI POISSONNIER *les ſecrets des eaux de la Fontaine de Sagray prés de la Ville de Pithiviers (dans l' Orleannois) Orleans.* 1644. 8.

STEPH. POMMEREAU *traité des eaux minérales, ou la nouvellé Fontaine de Saint Gordon.* 1676. 8.

PAULI RENEAULME *la vertu de la Fontaine de Medicis prés de S. Denis les Blois. Blois.* 1618. 8.

JAC. REYNAT *obſervations ſur la Fontaine de Vals en Vivarez diſtillées. Avignon.* 1639. 8.

Digitized by Google

SIEUR de RHODES *lettre a Mr. d'Aquin ſur les eaux minérales de la montagne de Fouviere a Lyon. Lyon*. 1690. 8.

SEB. RICHARD *les bains de Digne en Provence. Lyon*. 1619. 8.

PETRI RONDELETII Avallenſium aquarum medicatarum deſcriptio. *Pariſiis*. 1640. 8.

NICOLAI STUBIN *la Fontaine de Jouvence de la France, ou de la Fontaine d'Hebecrevon près de S. Gilles en Conſtentin. Paris*. 1627. 8.

TABLET *obſervations faite ſur la qualité des eaux minérales de Bagnolles en baſſe Normandie*. V. *Mém. de Trevoux*. 1715. *pag*. 2377.

JOH. TARDIN *hiſtoire naturelle de la Fontaine qui brusle prez Grenoble. Tournon*. 1618. 12.

N. THIBAULT *petit traité des eaux & Bains de Bourbone. Paris*. 1658. 8.

PETRI ABRAHAMI TITOT naturæ & uſus Thermarum Plumbariarum brevis deſcriptio. *Baſil*. 1686. 4.

PAULI TURASSON *le mercure vengé de Mr. de Paſſis Medicin de Creſt, ou Apologie des eaux de Die. Die*. 1673. 12.

JACOBI du VAL *l'hydrotherapeutique des Fontaines medicinales nouvellement decouvertes aux environs de Roven, tres utiles & tres profitables a un chacun. Roven*. 1603. 8.

F. VILLEFEU *diſcours de Fontaines de Vic le Comte. Lyon*. 1616. 8.

P. de VULSON *de l'uſage des eaux minerales acides, & ſur tout de celles des Auriols en Trienes & de Moneſtier de Clermont. Grenoble*. 1639. 8.

Qua-

Digitized by Google

*Qualitez & vertus des eaux de la Hacquiniere a ſix lieves près Paris (en Beauce) avec le gouvernement neceſſaire a l' uſage de cette eau par de L. * Paris.* 1620. 8.

Abregè des vertus & qualitez des eaux de Baignolle. Caen. 12.

Obſervations ſur la materie, le vertu & l' uſage des eaux minerales & medicinales de Jouhe près de Dole en Franche Comtè. Dole 1710. 8.

Diſcours de la proprietè des eaux de Plombiers. par A. T. M. C. Paris. 1681. 16.

Hydrologie ou traitè des eaux minèrales trouvèes auprès de la Ville de Nuys entre Priſcey & Premereau ; par un R. C. Djion. 1661. 12.

MEIGHAN *a Treatiſe of the nature and powers of Bareges baths and waters. London.* 1742.

Fontaines de Pougues en Nivernois, de leur vertu, facultè, & maniere d'en uſer diſcours, qui peut ſervir aux fontaines de Spa, & autres acides de même goût, & un Avertiſſement ſur les bains chaudes de Bourbon. Paris 1584. 12.

JEAN BETBEDER *diſſertations ſur les eaux minèrales du mont de Marſan. Bordeaux* 1750. 12.

BAUDRY *traitè des eaux de Bourbonne. Djion* 1736. 8.

TH. de BORDEU *Lettres contenant des Eſſais ſur l' hiſtoire des eaux minerales du Bearn, & du Bigorre. Paris* 1746.

JAQUES-FRANCOIS CHOMEL *traitè des eaux minèrales, bains, & douche de Vichi, de Bourbon l' Archambaut* 1738. 12.

BERRYAT *obſervations phyſiques & medicinales ſur les eaux minerales d' Epoigny de Pourain de Dige & de Touci aux environs d' Auxerres, avec une conſultation*

à l' uſage de ceux qui en boivent. à Auxerres 1752. 12.

M. de SECONDAT *obſervations de phyſique & de hiſtoire naturelle ſur les eaux minérales de Dax, de Bagneres, & de Barege &c. Paris* 1750. 8.

SALAIGNAC *eaux minérales de Bagnéres analyſe des Sources de ſalut, & d'Artiguelongue. Paris* 1752. 8.

M. C. *Lettres ſur les nouveaux bains medicinaux. Paris* 1752. 12.

DONNET *traité des eaux & de fontaines minérales de Forges. Paris* 1751. 12.

Examen chimique d' une eau minérale nouvellement découverte à Paſſy, dans la maiſon de M. de Calſabiggii, exécuté en conſequence de l'ordonnance de M. le premier médecin du 2. *Avril* 1755. *qui commet à cet effet les Sieurs* Venel, & Bayer, *prépoſés par le Roy à l' analyſe des eaux minérales du Royamme. Paris.* 1755. 8.

Quæſtio medica: Utrum Aquitaniæ minerales aquæ morbis chronicis? Præſide Joanne Baptiſta *Baſſeville;* proponebat Theophilus *de Bordeu*, theſeos Auctor. *Pariſiis.* 1755. 4.

JEAN-MARIE PINOT *diſſertation ſur les eaux minérales de Bourbon-lancy en Bourgogne, avec quelques réflexions ſur la ſaignée. Dijon* 1752. 12.

Academie Royale des Sciences &c. à Paris.

1683. M. JOLI Medicin de Vichi concretiones e terra & ſale in Thermis Vichi examinavit.

1699. Examen des eaux minerales de Balaruc, & de Saint Amant par M. Boulduc.. *pag.* 55.

1701. *Sur les eaux de Paſsy. pag.* 62.

1707. *Examen des eaux de Vichi, & de Bourbon, par. M.* Burlet. *pag.* 97. & 112.

1720. *Sur de nouvelles eaux minérales de Paſsy. pag.* 42.

1724. *Sur*

Digitized by Google

1724. *Sur le chaleur des eaux de Bourbonne. pag.* 47.
Sur les eaux de Paſſy. pag. 50. *par M.* Geoffroy *le cadet pag.* 193.
1726. *Sur les eaux de Paſſy. pag.* 30. *par M.* Boulduc *le Fils. pag.* 306.
1735. *Sur les eaux de Forges. pag.* 32. *par M.* Boulduc. *pag.* 443.
1740. LE MONNIER *obſervations d'hiſtoire naturelle faites dans les Provinces Méridionales de la France pendant l'année* 1739. *Sur les Sources minérales de l'Auvergne &c. pag.* 177.
1744. *Sur les eaux minérales du mont-d'or. pag.* 18. *par M.* Le Monnier. *pag.* 157.
1746. *Sur les eaux ſavonneuſes de Plombieres. pag.* 49. & 109. *par* M. Malovin.
1747. *Sur les eaux minérales de Baredge. pag.* 72. *par M.* Le Monnier. *pag.* 259.
1752. *Obſervations ſur les eaux de Balaruc par M.* Le Roy. *pag.* 625.
1753. *Sur les eaux thermales de Vichy. pag.* 167. *par* M. Lasóne.

D O-

Digitized by Google

- 54

PATAVII CIↃIↃCCLXI.

EX TYPOGRAPHIA CONZATTI.
SUPERIORUM PERMISSU.

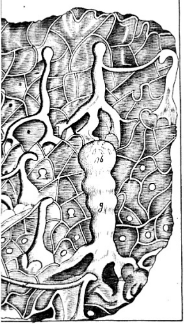
Digitized by Google

55

Digitized by Google

56 BK

T: II

Digitized by Google

Digitized by Google

P.K. 3°

DOMINICI VANDELLII

APOLOGIA

CONTRA

CEL: HALLERUM.

PATAVII CIƆIƆCCLX.

EX TYPOGRAPHIA CONZATTI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

CELEBERRIMO VIRO
D. D. CLAUDIO NICOLAO LE CAT

Medicinæ Doctori, Primo Chirurgo Noſocomii Rhotomagi, Profeſſori ac Demonſtratori Regio Anatomiæ, Chirurgiæ, & Sodali Regiarum Academiarum Londin:, Matrit:, Berolin:, Imp: Nat: Curioſ:, & a Secretis Academiæ Rhotomagi &c.

DOMINICUS VANDELLIUS
S. D.

OBſtupeſces forſan, Vir Celeberrime, me rurſus de Halleriana Tendinum, membranarumque Inſenſitivitate ſcribere, poſtquam Tu ſatis luculenter contrariam ſententiam comprobaſti & demonſtraſti (1)*; & dum hæc quæſtio*

* *

(1) Sulla Inſenſitività ed Irritabilità opuſcoli raccolti dal Fabri ec. parte 2. pag. 117. Traduzione della memoria ſulla Senſitività della Dura e pia Madre, de' Perioſtj ec. del Sig. Le Cat. Sulla Inſenſitività ec. ſupplimento. Diſſertazione 2. intorno alla Senſitività della dura e pia madre ec. Le Cat par. 2. pag. 7. *Lettre* ec. pag. 121.

Digitized by Google

numquam penes Clariores Medicinæ, & Chirurgiæ Viros antiqua artis Parentum dogmata tot ſæculis confirmata in dubium revocavit. Non de hac quæſtione, quæ jam a Præſtantiſſimis Viris rejecta & abolita eſt, diſſerere ingredior; quamvis permulta & recentia experimenta non in brutis animalibus, ſed in hominibus facta in medium afferre poſſem: Verum contra illa præcipuè ſcribam, quæ contra me ab Ill. Hallero edita fuere (1).

Interim Te etiam atque etiam rogo, ut hoc opuſculum, qualecunque ſit, & Tibi eſſe inſcriptum, & gratum acceptumque habere velis, & ut decernas recte an injuſte contra me Ill. Hallerus invehatur.

Cæterum valeas, & vigeas in artis incrementum: Ego Te omni cultu & ſtudio dum vixero proſequar.

Dabam Patavii Kal. Octob. CIϽIϽCCLX.

(1) Memoires ſur les parties ſenſibiles & irritables du corps animal. tome quatrieme. a Lauſanne. 1760.

QUUM

Quum audivi novam Ill. Halleri ſententiam de Inſenſitivitate Tendinum, membranarum &c., quæ eſt contra innumeras & pene infinitas antiquorum, & recentium Anatomicorum, & Chirurgorum obſervationes; illico cultro anatomico in hominum, & brutorum animalium cadaveribus nervos indagavi per propriam Tendinum ſubſtantiam, illoſque inveni, & palam demonſtravi. Plurima experimenta in vivis animalibus, & in hominibus inſtitui, quibus ſemper antiquam ſententiam confirmatam agnovi. Et eo magis in re tam gravi ad experimenta confugere neceſſarium duxi; propterea quod vidi nonnullos ex Italis, non veritatis amore ductos, ſed ſolum nomine Halleri permotos novam illius opinionem amplexos eſſe: & hi Pediſequi Ill. Halleri facti eſſe videntur, ut in Republica Litteraria nominari poſſint, & a laudato Viro laudari.

Hinc ego veritatis amore impulſus, non contemnendo Hallerum, non contendendo cum Magno Viro, experimenta mea, meaſque obſervationes tribus epiſtolis edidi (1): Contra primas duas Illuſt: Hallerus acriter ſcripſit: Ideoque reſpondere coactus ſum.

Mihi vero ſummopere diſplicet in Ill. Hallerum ſcribendo, debere falſas illius propoſitiones, manifeſtas contradictio-

(1) Epiſtola de *ſenſibilitate* Pericranii, Perioſtii, Medullæ, duræ Meningis, Corneæ, & Tendinum. Patavii. 1756.
Epiſtola ſecunda & tertia de Senſitivitate Halleriana. Patavii. 1758.

Digitized by Google

ctiones, nec non ſenſuum meorum mutationes palam facere. Id ago, non ut injuriam Præſtantiſſimo Viro afferam; ſed ut vim vi repellam, & eo robore & niſu, quo Aggreſſor in me irruit.

Priuſquam ad rem deveniam, artes Halleri indicare juvabit; quamvis ipſe ajat ſe in hac quæſtione cavillis non uti (1).

III. Hallerus omni ſtudio ſuorum Adverſariorum famam (2), probitatemque (3) deprimere conatur, ſuoſque Pediſequos ad ſydera extollit (4). Anatomici a me nominati in prima epiſtola (5) nomen mutat, ut a nullo agnoſcatur (6). Ut vero experimenta cujuſdam Pediſequi in pretio habeantur, ait Hallerus, illa in Academia Bononienſis Inſtituti coram Academicis ab ipſo facta fuiſſe (7); quum Bononienſis auctor in ſua Itala epiſtola fateatur non in Academia experimenta feciſſe; ſed illa Academiæ tantumodo exhibuiſſe, ideſt ſi hæc vellet, facienda obtuliſſe (8), ut teſtari poſſunt Celeberrimi Academiæ Viri. Si hæc omnia legeret graviſſimus Vir Hambergerus, rurſus fortaſſe illa ſcriberet, quæ olim (9).

De-

(1) *Memoires cit. ſect.* 1. *pag.* 24. ait Hallerus *Je vais donner mes raiſons les premieres, & je ne me prévaudrai pas du petit artifice ſi comun dans les diſputes.*

(2) *l. c. pag.* 51. 72.

(3) *l. c. pag.* 62. 72.

(4) *l. c. pag.* 38. 41. 48. 73.

(5) *Epiſt.* 1. §.6. *pag.* 215. *epiſt.* 2. §. 55. *pag.* 240.

(6) *Memoires cit. pag.* 50.

(7) *Memoires cit. tom.* 3. *pag.* 1. (*a*) *Cette lettre fut lue par l'auteur dans l'aſſemblée de l'Inſtitut des Sciences de Boulogne... & fit voir aux ſavans, qui la compoſent, ſes experiences, & ſes obſervations ſur cette matiere.*

(8) *Sulla Inſenſitività &c. Raccolta. part.* 1. *pag.* 269. (1) *Queſta lettera fu letta dall' Autore nell' Accademia dello Inſtituto delle Scienze &c....* ed eſibì *alla ſteſſa Accademia le ſperienze, ed oſſervazioni ſu tale materia.*

(9) *Hallere* laudas miſella ſcripta, modo in iis legatur *Hallerus*

Splen-

Demum aliis prætermiſſis, experimentum duræ matris a ſuis Sectatoribus ſæpe viſum, Hallerus ſe numquam obſervaviſſe perhibet (1), an quia id propriæ ſententiæ contrarium eſt.

Modo veniam ad ea, quæ magis reſponſionem merentur (2). Pagina ad libri oram adſcripta indicat, quam in paginam erit reſponſio.

§. I.

Ill. Hallerus inter ſuos violentos Adverſarios me recen- 23.
ſet (3), qui neque ejus famæ, neque probitati pepercerim. Verum enim vero iſtam Hallero opinionem de me evellere ex animo debebant ipſæ meæ tres epiſtolæ, in quibus

,, *Splendidiſſimus*, *Aevi noſtri Sydus*; quæ vero hos floſculos vel
,, ſimiles non continent, ea tibi non probantur. In hæc igi-
,, tur iniquam & acerbam exerces cenſuram, & verba ſen-
,, ſumque mutas, ut habeas quod obijcias. Quod ſi auctor ſe
,, ſe defendit, conviciis illum exagitas, & omne acerbitatis
,, virus in eum effundis; judicem te geris in propria cauſa
,, ... Eadem controvertendi methodus tibi fuit, cum b.
,, Coſchwizio, Cel. Kramero, Ill. Van-ſviten, Ill. Hubero
,, conterraneo & collega tuo diſputares. Sane, hoc modo ſi
,, pergas agere, id efficies, ut viri honeſti omnes eos Auctores,
,, quos laudas, minimum inter adulatores tuos referant, iſtos
,, vero, contra quos aliquid mones inter viros probos, hone-
,, ſtos, & doctos numerent. *Georgii Erhardi Hambergeri de reſpirationis mechaniſmo &c. diſſert. Jenæ.* 1748. cui adjecta ſunt *Alberti Haller de reſpiratione experimenta*, cum Hambergeri animadverſionibus. *pag.* 129. **.

(1) *Mem. tom.* 4. *exp.* 5. *pag.* 15. *exp.* 6. *pag.* 17. 27.

(2) *Mem. tom.* 4. *Reſponſe générale aux objections qu'on a faites contre l'inſenſibilité des pluſieurs parties du corps animé.*

(3) *Ont trouvé des adverſaries violens* (*M. Bianchi de Turin*, *M. M. Vandelli*, *Girard*, *Radnizki*, *Fè*), *qui n'ont épargné ni ma probité*, *ni aucune des qualités*, *qui pourroient m'attirer la bonne opinion de mon ſiecle.*

Digitized by Google

bus nihil niſi rationes & experimenta propriis contraria Hallerus inveniſſet; quod ſi contra Halleriana experimenta ſcribere, atque ſentire, idem ſit ac ejus famam, & probitatem deprimere; non de me ſolum queri, ſed pene de tota Anatomiæ, Medicinæ, & Chirurgiæ Republica deberet, quæ ſemper in antiqua & contraria ſententia inhæret.

§. II.

24. Neque nervos, neque cutim inſenſibilem Hallerus umquam reperit (1) in plurimis ſuis experimentis, an quia hoc indicaret, bruta animalia non ſemper apta eſſe ad ſenſum demonſtrandum. De nervis hoc facile credo, quia ego ſemel nervum inſenſibilem expertus ſum (2); attamen cutim inſenſibilem ſæpius inveni (3), idemque Cel. Le Cat (4), Laghius (5), *Girard de Villars* (6), Bianchi (7), M. R. Pater Toſettus (8) obſervavere.

§. III.

26. Hac in pagina clamore & pompa numerus obſervationum in hominibus, & experimentorum in brutis animalibus in medium affertur: Ego vero nonnullas obſervationes in hominibus inſtitutas adducam, & eas, quæ ex operibus Halleri Adverſariorum excerpere potui; relinquendo tamen illas Reimarii, Whyt, Krauſe, Radnitzki, Vandenbos, aliorumque, quorum opera uſque adhuc ad me non pervenere. Ve-

(1) *Je n' ai jamais vu d' animal inſenſible aux bleſſures des nerfs, je ne crois pas en avoir vu d' indifferens à celle de la peau.*
(2) *Ep.* 1. *§.* 13. *pag.* 215.
(3) *Ibid. pag.* 215.
(4) *Diſſert.* 1. *pag.* 124. *Racc. part.* 2.
(5) *Racc. parte* 2. *pag.* 111.
(6) *Ibid. pag.* 203.
(7) *Lett.* 1. *ibid. pag.* 28. *& ſeqq. cap.* 2. *Lett.* 2. *pag.* 48.
(8) *Racc. part.* 1. *Lettera* 1. *pag.* 170.

Digitized by Google

Verumtamen ſi omnium Halleri Adverſariorum ſingulas obſervationes, hc eas ab Artis noſtræ incunabulis uſque ad hoc tempus habitas, hic enuntiaſſem, nimia quantitate paucæ Hallerianorum obſervationes obruerentur; attamen ab iis, quas modo enumerabo, ſatis ſuperantur.

Et ut æquo & juſto judicio perpendantur obſervationes, quæ Halleri vocantur, & quæ extant ex parte contrariæ ſententiæ, in duabus tabulis omnes ſeorſim recenſebo: Et ecce Halleriana Tabula

Pericranii - obſervationes		8
Perioſtii - - - - -	obſ.	3
Duræ Matris - - -	obſ.	11
Capſularum articulationum	obſ.	1
Tendinum - - - -	obſ.	19
Pleuræ - - - - - -	obſ.	1

Sequens Tabula continet obſervationes ab Anatomicis, Medicis, Chirurgis factas, quibus declarantur partes, quæ ſunt in controverſia, eſſe ſine dubio ſenſibiles.

Pericranii - obſervationes		26
Perioſtii - - - - -	obſ.	13
Duræ Matris - - -	obſ.	34
Piæ Matris - - - - -	obſ.	3
Capſularum articulationum	obſ.	9
Corneæ - - - - - - -	obſ.	8 &c.
Peritonæi - - - - - -	obſ.	1
Tendinum - - - - - -	obſ.	20
Oſſium medullæ plures obſervationes.		

Huic Tabulæ (ad quam conficiendam quibus auctoribus uſus ſim copioſiore Tabula in fine oſtendam.) diverſas alias obſervationes, & maxime quatuor de inſenſitivitate

Digitized by Google

cerebri adjungere poſſem, ſi opus eſſet: Prætermitto quoque experimenta in brutis animalibus facta, quippe non brutorum ſed hominum obſervationes hanc quæſtionem decernere debent.

§. IV.

28. Omni ſtudio Hallerus demonſtrare conatur, nervos quinti paris nullo pacto ad duram matrem pertinere, quia Cl. Mekelius, ipſe Hallerus, M. R. Pater Toſettus, Clericus quidam, & Bononienſis eos detegere non potuerunt. Mekelium magni facio, cum diligens, & celebris ſit Anatomicus; Hallerum plurimi facio; ſed ejus auctoritas in hac re parum valet, quia propriæ ſententiæ hæc parere debet; R. Pater Toſettus, Clericus, & Bononienſis numquam fuere Anatomici; imo primi duo numquam ad Anatomen incubuerunt. Cl. Mekelius autem dixit, loquens de nervis duræ Matris (1) „ Præter has adhæſiones, fibras nerveas „ ſive ſurculos in duram matrem ab hoc nervo excurren- „ tes, etiamſi omni ſtudio in illos inquiſiverim, numquam „ invenire potui. „ Igitur Cl. Mekelius hos *nervos numquam invenire potuit*; hos tamen Cl. Laghius, & ante ipſum alii Cel. Anatomici invenere: Quibus ex iis credendum ſit, Lectori dejudicandum relinquo.

§. V.

31. In quærendis tendinum nervis, non ſufficit nervos a muſculo ad tendinem proſequi; inquirere & proſequi oportet nervorum ramos tendini propinquos, qui an tendini nervos ſuppeditent, anatomico cultro nos certiores fieri debuimus. Quemadmodum Cl. Laghio, & mihi obſervare contingit non

(1) *Tractatus de quinto pare nervorum cerebri. Gottingæ.* 1748. §. 33. *pag.* 21.

non ſolum eos eſſe in vagina tendinis, ſed ipſam & propriam tendinis ſubſtantiam ingredi.

§. VI.

Suos Sectatores nominat Ill. Hallerus. Nos etiam ſeparata Tabula ſuos Adverſarios adducimus. 37.

Halleri Sectatores.

Mult: Reverendi Patres
Toſetti, Petrini, Audrich, Pozzi.
Clericus Fontana.
Medici ſimplices
Morandi, Gratiani, Baſſani
Caldani *Bononienſis*, & *Diſcipulus* **Cl. Tacconi.**
Chirurgi
Paliani, Morretti, Verna.
Alii vero nobis incogniti
Vivienzi, Piazza, Cigna, Farion, Bordenave, Hunter, Emett, Broklesby, Muhlmann, Houſſet, Mieg.
Cl. Larber, & Fracaſſini *obiter aliquid dixere de inſenſitivitate in eorum operibus.*

Halleri tamen Diſcipulorum nomina prætereo, quia illi cum Præceptore grati animi cauſſa ſentire debebant.

Contra Hallerianam ſententiam de Inſenſitivitate, & Irritabilitate ſcripſere ſequentes Anatomiæ, Chirurgiæ & Medicinæ Profeſſores.

Digitized by Google

Claudius Nicolaus Le Cat *Medicus*, *Primus Chirurgus Noſocomii Rhotomagi*, *Profeſſor*, *& Demonſtrator Regius Anatomiæ*, *Chirurgiæ*, *& Celebrium Academiarum Socius &c.*
Delius *Medicinæ Profeſſor in Univerſitate Erlang:*
Alexander Monrò. *Celeberrimus Anatomicus Edenburgi.*
Lotteri *Chirurgiæ Profeſſor in Taurinenſi Univerſitate.*
Bianchi *Anatomes Profeſſor in Taurinenſi Univerſitate.*
Lamberti *Primarius Chirurgiæ Profeſſor Alexandriæ Liguriæ*, *atque Chirurgus ex Collegio Regiæ Univerſitatis Taurinenſis.*
Ponticelli *Archiater Reg*: *Celſit*: *Hiſpaniarum Infantis Ducis Parmæ &c.*
Laghius *Publicus Anatomiæ & Medicinæ Profeſſor Bononiæ*, *Academicus Penſ: Benedictinus in Inſtituto Scientiarum & Artium*, *nec non Noſocomii* Vitæ *Medicus.*
Tacconi *Medicus*, *Publicus Anatomes emmeritus Profeſſor Bononiæ*, *& in Noſocomio* de Morte *Medicus Phyſico-Chirurgus.*
Petrioli *Cl. Anatomicus Romæ.*
Girard de Villars *Medicus Monſpellienſis.*
Roſſi *Medicinæ Lector in Mutinenſi Univerſitate*, *& Botanices Demonſtrator.*

Medici, *& Chirurgi Cl*:

Sanſeverini, Arrigoni, Fè, Reimarus,
Villeſavoye, Whytt, Krauſe, Vandenbos,
Radnitzki, Fabri, Bertoſſi.

In hac Tabula certe nullos Cœnobitas regulares, neque irregulares, neque Clericos invenies, quibus, ſi viveret Sbara-

Digitized by Google

raglia, diceret (1) „ Iſti prædicent & orent, & ſe abſti-
„ neant ab impropria cognitione, militent Chriſto, & opi-
„ nionibus ſecularibus non ſe implicent. „

§. VII.

Hallerus aſſerit Cl. Molinellum obſervaviſſe duram matrem abſque ſenſu; ſed ipſe Molinellus anno 1721. „ Retulit (2) ad Academiam obſervationes varias, in quibus „ erat hoc experimentum: Siniſtram cranii partem cani vivo aperuerat, tum duram matrem iterum & ſæpius pungens obſervaverat, canem convulſionibus quidem torqueri variis, præſertim cum ea pars duræ matris pungeretur, quæ maxime ad os adhærebat. „ Idem experimentum pluries elapſis annis coram Halleri Sectatoribus Cl. Molinellus repetivit duram matrem vellicando ubi ad os ea adhærebat, & ſemper ſenſibilem valde illam periclitatus eſt, ut ſæpe Cl. Vir me certiorem fecit. 38.

§. VIII.

Paliani Romæ Chirurgus *Celebris* creatur, ut quoque Co. Algarotti *Celebris* & *Illuſtris*, ut revera eſt, nunc vocatur ab Hallero, quia cum ipſo ii Cl. Viri ſentiunt de hac quæſtione; quamvis contra Algarotti nimis ruditer invehatur in primo tomo Diarii Bernenſis, inter cujus Diarii Auctores ipſe Hallerus eſt. 41.

§. IX.

Cel. Hallerus ſuorum Adverſariorum experimenta refert, quæ aliquomodo ſuam ſententiam confirmare videntur. Ideoque 42. uſq. ad 47.

(1) *Oculorum & mentis Vigiliæ. in Præfat. pag.* XXI.

(2) *De Bonon. Scient. Inſtit. & Acad. Coment. tom.* I. *exp. Anat. pag.* 139.

Digitized by Google

que non eos reprehendere, ſed laudare debebat, quia illi veritatem amant, & quidquid eis contingit experiundo palam faciunt, nec quidquam abſcondunt, ut fortaſſe aliorum mos eſt. Zinnius tamen, & M. R. Pater Pozzi, Zimermannus veritatem omnino non celant; primus enim (1) plura experimenta perhibet de cerebri inſenſitivitate; Pozzi tria experimenta habet de ſenſu duræ matris (2), Zimermannus (3) valde ſenſibile pericranium invenit; Cl. Molinellus (4) pluribus experimentis duram matrem ſenſibilem reperit. Sed miror, Hallerum, aliter quàm ſunt experimenta ſuorum Adverſariorum, retuliſſe, tamquam hæc propriæ opinioni favorabilia fuiſſent. Hallerus igitur dicit, Sanſeverinum verè duram matrem inſenſibilem inveniſſe (5). Verum ipſe Sanſeverinus (6) in duobus pullis gallinaceis, ſupra quæ animalia experimentum fecit, non ſolum duram matrem inſenſibilem obſervavit, imo totum ferme cerebrum gladioli apice paulatim extraxit, & animal in eadem perſtitit indolentia; & paulò infra, in alio pullo, dicit „ dum dura mater „ pungebatur, nullum animal doloris ſenſum indicabat, ſic „ quoque dum acu externa capitis integumenta pungebantur „. Quæ cum ita ſint, hæc experimenta nihil proſunt ad Halleri ſententiam; imo indicant, quod ego alibi dixi, animalia non ſemper apta eſſe ad ſenſum demonſtrandum, etiam in partibus, abſque controverſia, ſenſu exquiſito præditis. (7)

Hallerus affirmat, Cl. Lorry dixiſſe laxatum tendinem abſque ſenſu eſſe (8); ſed ipſe Lorry (9) dicit, tunc in

(1) *Supp. Racc. part.* 1. *pag.* 94. *& ſeq.*
(2) *Part.* 1. *Racc. pag.* 232. *& ſeq.*
(3) *Ibid. parte* 1. *pag.* 79., *& pag.* 116. §. 49.
(4) *Part.* 1. *pag.* 290. *& ſeqq.*
(5) *M. Severini a trouvé de bonne foi, la dure mere inſenſible.*
(6) *Racc. parte* 2. *pag.* 70.
(7) *Ep.* 1. §. 5. *pag.* 214.
(8) *Pag.*44. *M. Lorry, eſt convenu, que le tendon relaché ne ſent pas.*
(9) *Racc. part.* 2. *pag.* 188. *& ſeq.*

Digitized by Google

in tendinis punctura nullum vehementem dolorem obſervaviſſe, non jam abſque ſenſu reperiſſe tendinem, qui ita ſauciatus dolorem maximum animali attulit in cruris extenſione. Subjicit Hallerus dicens, Cl. Petrioli dediſſe experimentum de pericranii inſenſitivitate (1); ſed ſi Hallerus legiſſet ipſius Petrioli rationes (2) contra hoc experimentum, quod abſque neceſſariis diligentiis ac animadverſionibus inſtitutum fuit, certe Hallerus non recepiſſet experimentum hujuſmodi tamquam ſibi propitium. Dicit quoque Hallerus, quod *Girard de Villars* ſcripſerit, tendinum irritationem non produxiſſe dolorem, & difficulter nervos duræ matris demonſtrari (3); aſt aliter *Girard de Villars* ſcripſit (4), ideſt „ Dum propria defenſus membrana nervis „ perforata velut, cooperiebatur tendo, major ſenſibilitatis „ gradus ſe ſe mihi venit conſtanter obſervandus, quàm „ cum ſedulò nudabatur. „ Hic loquitur de majori, aut minori ſenſitivitate tendinis, non jam de ejuſdem inſenſitivitate; & alio in loco (5) ipſe *Girard* ait „ ſic autopſia „ demonſtrat eximiam ſenſibilitatem in dura matre, & ten„ dinibus nudis, in quibus ægerrime reperit nervos Mekel „ peritiſſimus Anatomicus. „

Ex dictis igitur patet *Girard de Villars* non dixiſſe tendines eſſe inſenſibiles, (ſicuti Hallerus autumat,) & retuliſſe Mekelii difficultatem in nervis inquirendis. Verum jam me pudet in hujuſmodi commentis refutandis verſari. Pergo ad alia.

Suam

(1) *pag.* 45. *M. Petrioli rapporte une expérience en faveur de la inſenſibilité du péricrane.*

(2) *Racc. parte* 2. *pag.* 262.

(3) *pag.* 47. *M. Girard s'eſt vu reduit à avouer, en faveur d'une théorie qu' il appelle empoiſonée, que ſouvent l'irritation des tendons ne produit pas de douleur, & qu'on a bien de la peine à demontrer les nerfs de la dure mere.*

(4) *Racc. parte* 2. *pag.* 204.

(5) *Ibid. pag.* 210.

Digitized by Google

§. X.

48. Suam diligentiam in experiundo declarat Hallerus, videlicet diſtinguendo tendines, & vaſa a nervis; ita ut ſui Adverſarii Clariſſimi Anatomici, Chirurgi & Medici nervos a vaſis & tendinibus non diſtinguant.

Aliqui ſui Diſcipuli, Hallerus ait, quod a Poſteritate inter majores Anatomicos Seculi æſtimati erunt, quia ſuorum experimentorum Socii fuere. Hæc fides, & ſpes ſit penes Auctorem.

§. XI.

50. Miror cur Hallerus mutaverit nomen Anatomici, niſi forte ut eum inter viros incognitos locare poſſet: Si enim latinè *Mediaviam*, aut vulgo *Mezzavia* (1) Publicum Anatomiæ Inciſorem legiſſet in meis epiſtolis, non vero *Mezzana*; illico Hallerus agnoviſſet virum incognitum non eſſe *Mezzavia*, aut *Mediaviam*, qui a Celeberrimo, Morgagnio diverſis in locis ſuorum operum (2) magna cum laude nominatur, qui Publicus Anatomiæ Inciſor eſt in hac Univerſitate, Philoſophiæ, & Medicinæ Doctor, Sacro huic Collegio aggregatus, & antea Medicus Chirurgus hujus Noſo-

(1) *Ep.* 1. §. *6. pag.* 215. *Ep.* 2. §. 55. *pag.* 241.

(2) *Morgagnius ep.* 1. *dat.* 1726. §. 56. *pag.* 65. *ſic ait*, non a „ me modo, aut ab Nicolao Mediavia Philoſophiæ & Me- „ dicinæ Doctore, cujus egregia opera jam aliquot annos in „ publicis utor diſſectionibus. „ *Epiſt.* 3. *dat. an.* 1739. § 4. „ „ nominatim Nicolao Mediaviæ Philoſophiæ & Medicinæ „ Doctori, apud me in publicis privatiſque diſſectionibus „ ſedecim jam annos exercitatiſſimo, „ & *ep.* 12. §. 1. 42., „ *ep.* 10. §. 20., *ep.* 11. §. 10., *ep.* 15. §. 41., & *ep.* 20. §. 5. „ §. 42. „ Nicolao Mediavia hujus Noſocomii Medico Chi- „ rurgo meritiſſimo, æque in Anatome adminiſtranda, ac in „ utraque facienda Medicinæ parte cauto & diligenti. „

Digitized by Google

ſocomii, qui per XXXVIII. annos ſumma peritia & dexteritate anatomen exercet, & Celeberrimo Morgagnio Anatomicorom Principi in cadaverum ſectionibus operam præſtat. Itaque anatomen poſſidebat, & publicè exercebat, priuſquam Hallerus Lauream Doctoratus aſſumeret, nempe quinque annos ante. Quod vero ſpectat ad Halleri propoſitionem, ſcilicet *M. Vandelli s' eſt ſervi de M. Mezzana;* hanc falſam omnino judico, quia ego *Mezzana* numquam agnovi, & Cl. *Mezzavia* aut *Mediaviæ* tria dumtaxat experimenta retuli in duobus canibus publicè in hoc Archigymnaſio habita.

§. XII.

Hallerus putat, ſcalpellum plus æquo duræ matri admotum pungere cerebrum (1); & ſi ſenſus appareat, hunc cerebri eſſe, non duræ matris. 51.

Nos vero demonſtravimus cerebrum in hominibus, & brutis animalibus, ſi medullam oblungatam excipias, inſenſibile eſſe, idque ab ipſo Halleri Sectatore Zinnio (2) ſuis experimentis confirmatur.

§. XIII.

Suos Adverſarios Hallerus reſpuit, quia, ut ipſe perhibet, illi non ſunt Anatomici (3): nihilo tamen minus eorum plerique anatomen æque poſſident ac ipſe Hallerus, qui eadem ratione proprios ſectatores reijcere, & deſpicere deberet, qui nihil de anatomia ſciunt, paucis exceptis; alii enim vix cultrum anatomicum agnoſcunt. 51.

C Ea-

(1) *Un ſcalpel un peu plus fortement appliqué à la dure mere pique le cerveau &c.*

(2) *Supp. Racc. part.* 1. *pag.* 94. *& ſeq.*

(3) *Mais je ſuppoſe, qu' ils euſſent travaillé eux mêmes, qu' ils me pardonnent, après les violentes expreſſions, dont ils ſe ſont ſervis contre moi, je le recuſe, ils ne ſont point anatomiſtes.*

Digitized by Google

§. XIV.

Eadem in pagina Hallerus Adverſariorum famæ aliquid detrahendo, conſervationem gloriæ ſuæ quærit; nam ait ſuos Adverſarios nullo invento, aut anatomica inquiſitione ſecuta cognitos eſſe: Huic propoſitioni ſatis ſuperque reſpondet tabula a me allata Halleri Adverſariorum, in qua plures Præſtantiſſimos Anatomicos invenies.

Quod ad me attinet, puto non penitus incognitum eſſe; ſiquidem præter tres epiſtolas de *Senſitivitate*, quarum prima continet tabulam Achillis Tendinis cum nervis; diſſertationes tres edidi (1) ad hiſtoriam naturalem pertinentes, in quibus aliquot nova animalia deſcripſi, ſicuti me certum facit Cel. Eques Carolus Linnæus (2); nuper opuſculum chymicum e prælo exivit (3) & cito aliud opus prælum ſubibit (4). Si vero omnia edere voluiſſem, ut aliquorum mos eſt, plures anatomicas animadverſiones præcipue contra Hallerum haberem, aliaſque obſervationes, quibus alibi utar. Quæ attingere hic volui, non quærendæ laudis gratia, ſed reprehenſionis depellendæ. Hallerum rogo, ut mihi indicet inventa, quæ ſcripſere Itali Reverendi Patres, & alii Itali Sectatores?

Hallerus autem ex ſua ſententia inter anatomicos parum caput extollere poteſt, dum minima anatomica inventa ſpernit, & nullius momenti exiſtimat (5); nam & ſua inventa anatomica minima ſunt, ideoque flocci ea facienda, ex ipſius Halleri dictis patet.

§. XV.

(1) *Diſſertationes tres* I. *de Aponi Thermis*. II. *De nonnullis Inſectis terreſtribus*, *& Zoophytis marinis*. III. *de Vermium terræ reproductione*, *atque Tænia Canis*. *Patavii*. 1758.

(2) Cujus unam epiſtolam in fine hujus Apologiæ ſubjiciam.

(3) *Analiſi di alcune acque medicinali del Modoneſe*. *Padova*. 1760.

(4) *Tractatus de Thermis agri Patavini*.

(5) *Mem. cit. tom.* 4. *pag.* 85.

Digitized by Google

§. XV.

Auctoritate M. Reverendi Patris Toſetti adſerit Hallerus, quod in Italis experimentis, quando tendo ſenſibilis apparebat, vagina, aut celluloſa tela tectus adhuc erat. Miror quomodo Reverendus Pater de omnibus Italis experimentis tam tuto decernere poſſit, qui Romæ duntaxat experimenta vidit. Verum pace Reverendi Patris, in hac quæſtione, ejus auctoritas nihil conſideratur, quia Hallerus cum Anatomicis ſolummodo loquitur, & maxime cum iis, qui in Anatome inventa fecerint. 55.

§. XVI.

Quis vero ſatis mirari poſſit, cum dicit Hallerus, me ſymptomata & mortem aliquorum hominum a duræ matris læſione repetiiſſe, dum ulcera cerebri agnoſcebam (1). Omnino enim hoc falſum eſt; quia pag. 236. ab Hallero *citata*, „ ſic dico „ Cerebrum, quod ab aliquibus Præſtantiſſimis „ Viris tam ſenſile creditur, ſenſu caret, ſolumque ſentit „ medulla oblongata. „ Et ad hujus propoſitionis comprobationem duas obſervationes in hominibus cum cerebri ulceribus, & duo experimenta in brutis animalibus adfero (2), & nihil hic loquor de meningum ſenſu. 57.

Hæc igitur eſt Halleri methodus propoſitiones commutare; quod novum minime eſt; in aliis enim controverſiis cum Hambergero &c. idem fecit. Et nunc hoc artificio utitur ad probandum Adverſariorum obſervationes in hominibus indeterminatas eſſe (3). Aliquis certe impoſterum

Hal-

(1) *M. Vandelli dérive (ibid. pag. 236.) les ſymptomes, & la mort de differentes perſonnes des léſions de la dure mere, dans le temps qu'il reconnoiſſoit dans ces malades mêmes, des ulceres au cerveau.*

(2) *Ep. 2. §. 30. 32. 34. & ſeq.*

(3) Hallerus *l.c. pag. 56. Les preuves, qu' on a voulu tirer de l' homme même, ſont encore plus indéterminées.*

Hallero difficulter fidem præſtabit, niſi potius de eo dicat, quod Hambergerus (1).

§. XVII.

59. Ill. Hallerus, qui in ſua diſſertatione (2) abſque nervis, ac omnino inſenſibilem oculi corneam decreverat, eamque ſauciaverat ſine dolore; modo neſciens qua ratione ſe defendere poſſit contra multas obſervationes in hominibus habitas ab Adverſariis, quæ ſenſibilem corneam monſtrant; dicit corneam conjunctiva veſtiri, ſub qua nervi quinti paris ſunt (3); ſed ſi nervi ibi eſſent, ut ego indicavi (4), & opaci eſſent, ut Hallerus (5) cum ſuis Pediſequis (6) vult, viſio offenderetur ab opacis nervis, & nos continue nervorum ramuſculos videremus. Ex quibus deducitur, aut cornea ſentit abſque nervis, aut cum nervis: ſi primum Hallero oppoſitum; ſi ſecundum, nervi opaci viſionem offenderent.

Uni-

(1) „ Numquam ſane credidiſſem hominem tantæ famæ, ab omni honeſtate, fide, pietate, atque pudore adeo alienum eſſe, „ qualem hìc ſe præbet Hallerus, non tamen miror, videt famam „ periclitari, argumentis quæ veri fidem faciant ſe tueri nequit, „ hinc non potuit non peſſimam cauſam peſſimo defendere modo. „ *Hambergerus l. c. pag.* 149.*

(2) *Diſſertation ſur les parties Irritables & ſenſibles des animaux &c. Lauſanne.* 1755. *ſect.* 1. *pag.* 38. ſic ſcribit Hallerus *je n' ai jamais pû voir des nerfs dans la cornée qu' on perce ſans aucune douleur.*

(3) *La conjonctive la recouvre, & qu' il y a entre cetre membrane & la cornée des branches de nerfs de la cinquieme paire, qu' ils ont irrités.*

(4) *Ep.* 2. §. 40. *pag.* 238.

(5) *l. c. pag.* 70. (*f*).

(6) *Mem. cit. tom.* 3. *pag.* 188. §. 16. *pag.* 405. §. 17.

Digitized by Google

§. XVIII.

Unicum experimentum ſuorum Sectatorum ſufficit, juxta 60.
Halleri judicium, ad inſenſitivitatem tendinis, & duræ matris demonſtrandam; ſed illi, paucis exceptis, non ſunt anatomici, ideoque ab Hallero non æſtimati, & per conſequens eorum experimenta nihil Hallero proſunt.

§. XIX.

Pergit porro Hallerus dicens ſuorum Adverſariorum ex- 61.
perimenta pauca eſſe ratione habita ad propria. Hic reſpondere ſufficit, in tabula a me allata obſervationes in hominibus majori copia Hallerianas obſervationes ſuperare; experimenta tamen in brutis animalibus non retuli, quia de hominibus agitur, non jam de brutis animalibus.

§. XX.

Cl. Laghius ambiguitate (1) uſus non eſt, quum dixit, 64.
Hallerum ſibi contradicere de telæ celluloſæ ſenſu, quia Hallerus eam modo cum ſenſu (2), modo abſque ſenſu fecit (3). Neque confugiendum eſt ad *errata*, quia hæc omnino deſunt in prima gallica editione (4), quæ duntaxat in ultima editione leguntur (5); quare ſi aliæ editiones

(1) *Mém. cit. tom. 4. pag. 64.* Hallerus ſic ait. *M. Laghi s' eſt prévalu d' un équivoque, qui rende le tiſſu cellulaire ſenſible, contre mes déclarations les plus préciſes, & malgré l' errata qui redreſſe la faute d' impreſſion.*

(2) *Diſſertation ſur les parties irritables & ſenſibles ec. a Lauſanne 1755. ſect. 1. pag. 20.*

(3) *Ibid. pag. 9.*

(4) *Ibid.*

(5) *Memoires ſur la nature ſenſible & irritable ec. tome 1. a Lauſanne. 1756. pag. 3. Diſſertation ſur la Senſibilité ec.* Errata *pag. 399. & ſeq.*

Digitized by Google

nes fient, ſperandum eſt, quod alios errores ab Adverſariis notatos Hallerus corriget.

§. XXI.

64. Hallerus me redarguit, quia dixi (1) „ de Ligamentis „ vero experimenta, & verba facere inutile exiſtimavi, „ dum jam omnes antiqui, atque recentes Auctores hæc inſenſibilia credunt, inter quos recenſentur a Cruce, de Vi„ go, Paræus, Cauliacus, Theodoricus, Falloppius, Peccet„ tus, Aquapendens, Barbetta, Tagaultius, Mangettus, „ aliique ... „ Imo ipſe Hallerus me objurgat, quia Riverii, & Galeni auctoritate (2) uſus ſum de hac re; ſed mehercle hos auctores non nominavi: Quare ſuſpicor, Hallerum loqui facere ſuos Adverſarios, quomodo ſibi placet.

§. XXII.

66. Hic Hallerus affirmat numquam *pericranium* inter partes inſenſibiles poſuiſſe (3): Hæc nimis manifeſta contradictio eſt: Cl. Auctor forſan oblitus eſt, ſe antea dixiſſe in prima gallica editione ſuæ diſſertationis, quæ *errata* non habet (4), ut etiam in ultima editione, *pericranium* conſiderari perioſtio ſimile, ideoque abſque ſenſu. Plura in his, quæ

(1) *Ep. 2. §. 78. pag. 227. & ſeq.*

(2) *Mem. cit. tom. 4. pag. 64. M. Vandelli convenoit de l'inſenſibilité des ligamenſ. Mais il a trouvé dans Riviere, dans Galien même ec.*

(3) *On a accumulé (M. M. Vandelli, Lamberti, Sanſeverini) des expériences pour prouver contre moi, que le péricrane eſt ſenſible, & je n' avois jamais dit le contraire. Preſsés de me refûter, la plùpart de ces auteurs m'ont attaqué, ſans m'avoir lu.*

(4) *Diſſertation ſur les parties Irritables & ſenſibles des animaux. Lauſanne. 1755. pag. 21. Je n' ai point été ſurpris de le trouver in-*

Digitized by Google

quæ in proximis paginis afferuntur, ſciens, volenſque prætermitto.

§. XXIII.

Numquam ego tendinibus nervos cutis tribui, ſicuti in- 70.
conſiderate ſcribit Hallerus (1).

§. XXIV.

De nervis piæ matris cerebelli conſcripſi quid Lanciſius 70.
dixerat (2), nempe „minime vero prætereundum eſt, quod „ meninges nervorum ſurculos hinc, illinc ſeorſim a ſanguiferis accipiunt; nam id perſpicue ſpectamus in cerebello, cujus tenuis meninx nervulos utrinque ab internis „ petroſorum oſſium cavitatibus, atque ex nervis auditoriis „ recurrentes obtinet. „

Si

inſenſible (ideſt perioſtium), *dans les nombreuſes expériences que j' ai faites ſur la tibia, le femur, le metatarſe, & le* péricrane, *qui eſt de la même nature que le périoſtie*. Et *pag.* 22. *M. Tiſſot Diſcours preliminaire pag.* XIX. *Parties inſenſibles* recenſet *Pericranium*.

Hallerus idem dicit in ultima editione ejuſdem diſſertationis *tom.* 1. *pag.* 23. *& ſeq.* Inſuper Hallerus in *tom.* 4. *pag.* 38. ſic ſcribit *M. Molinelli m'a dévancé ſur les expériences de la dure mere, & ſur le péricrane*. Demum *pag.* 26. *&* 158. *& ſeq.* §. 4. refert Hallerus obſervationes & experimenta circa pericranii inſenſitivitatem. Igitur aut Hallerus inſenſibile credit pericranium, aut non; ſi primum rectè obſervationes & experimenta retulit; ſi ſecundum, inutiliter; ſed ſi Hallerus inſenſibile pericranium non decreviſſet, certè hujuſmodi obſervationes & experimenta tacuiſſet.

(1) *Ep.* 1. §. 55. *pag.* 223. *& tab.*

(2) *Opera varia tom.* 2. *diſſert.* 7. *de ſede cogitantis animæ*. *pag.* 106.

Digitized by Google

§. XXV.

71. Si Halleri Adverſarius obſervationem habet, quæ a Chirurgo Taurinenſi aliter edita fuit, nil mirum; dum ex epiſtola D. Moſcatti filii Cl. Moſcatti Mediolanenſis ſic habetur de ipſius Chirurgi fidelitate in obſervationibus referendis. *Ho ricevuto la lettera del Sig. Giambattiſta V. . . . . dedicata al Sig. Haller, nella quale ho letto, ed oſſervato due coſe: una che la compoſizione non mi par ſua, ma allo ſtile del Sig. Dott. S. . .; L'altra, che non tutte le ivi riportate oſſervazioni ſono vere, ſtante che, la prima, di cui io ne fui viciniſſimo ed attentiſſimo teſtimonio, ſeguì oppoſta alla maniera con cui ſi racconta; imperocchè lo ammalato ſentì aſſai ſquiſitamente, onde mi maraviglio, che l'Autore abbia ardire di ſtampare ſimili coſe, e che il Sig. B. . . . . ſi laſci citare per teſtimonio di ſimili fandonie.*

XXVI.

72. Certe nullo pacto Halleri Antagoniſtis deficit anatomes cognitio, obſervationum diligentia, qui a critica alieni, in judiciis æqui, & in rebus quas ſunt experti, fideles ſunt: Quæ res omnes in ſingulis Halleri Sectatoribus tam facile reperiri non eſt, ſi paucos excipias.

§. XXVII.

73. Verum Hallerus ſui candoris (1) multa teſtimonia dedit in aliis quæſtionibus ac in præſenti, ut ex dictis clare patet.

Om-

(1) *Je crois avoir donné aſſez de preuves de ma candeur, & de mon attachement unique au vrai.*

Digitized by Google

§. XXVIII.

Omnes diligentiæ ab Hallero, ſuiſque Sectatoribus adhi- 75.
bitæ, a nobis pariter in uſu poſitæ ſunt; ideoque inutiliter hoc repetere exiſtimo.

§. XXIX.

Si Halleriani omnia experimenta nuda abſque cavillatio- 76.
nibus enuntiaſſent, multa contraria ſibimetipſis ſcripſiſſent. Florentiæ, Bononiæ Viros oculatiſſimos habemus, qui aliter, quàm ſcripta ſunt, experimenta viderunt.

§. XXX.

Qua ratione Ill. Hallerus ſcribere poteſt, quod ſui Ad- 80.
verſarii nervos non disjunxerint a tendine Achillis, flexore cruris, capſulis, pleura, pericranio, parotide (1), quum ſenſum in his partibus obſervavere? Impoſterum igitur Halleri Adverſarii Anatomes & Chirurgiæ Profeſſores anatomen diſcent a Mult. Reverendis Patribus, & Clericis? Ego tamen pluries nimis diligens fui, quia in vivis canibus nervos ad muſculos flexores cruris poſterioris pertinentes ſcidi, quare muſculos omnino inſenſibiles vidi.

§. XXXI.

Fruſtra Hallerus refert Caroli IX. exemplum tamquam 82.
a tendinis punctura; cum ipſe Paræus afferat a nervi punctura (2) hoc infortunium accidiſſe.

(1) *Les nerfs voiſins du tendon d'achille, des fléchiſſeurs de la jambe, des capſules en général, de la pleure, du* péricrane, *de la parotide n' ont pas été ſeparés par mes adverſaires, quand ils ont cru voir du ſentiment à ces parties.*

(2) *Opera Chirurgica ec. Francofurti ad Mœnum.* 1594. *cap.* 38. *pag.*

§. XXXII.

222. Priuſquam ad tomi tertii examen deveniam, operæ pretium duxi animadvertere, Hallerum mihi errorem tribuere de Balanis.

Quod ſcriptum eſt contra me de Balanis nihil pertinet ad quæſtionem de partium inſenſitivitate. Hujus objectionis Auctor ob ſui nomen nullum reſponſum mereretur; Fama hujus Viri ſatis jam demonſtrata fuit inter alios a D. *Carli* Senenſi (1), & a Ciriaco Sincero Mutinenſi (2). Igitur numquam ſcribam in hunc Virum ſatis cognitum, quia hic omnibus gaudet, quæ contra ipſum dicuntur, & tamquam Bufo percuſſionibus immobilis fit & tumet. Modo dicam de iis, quæ contra me ſcripta ſunt de Balanis, quia hæc allata ſunt ab Ill. Hallero.

Epiſtola continens iſtiuſmodi objectionem latinè edita fuit in excerpto Italicæ (3) Litteraturæ, ac in tomo tertio horum commentariorum Halleri, in gallica lingua, verſa (4), fortaſſe ob Inſenſitivitatis quæſtionem corroborandam. Rationes ob quas violens Adverſarius acrem hujuſmodi epiſtolam ſcripſit, fuere, quia illum *Celeberrimum* vocavi, & impulſu Sectatoris Bononienſis. Quid contineat hæc epiſtola, præ-

pag. 319. „ Carolo novo Gallorum Regi febricitanti ſanguinis de-
„ tractio .. præſcripta eſt: ad quam celebrandam vocatus eſt Chi-
„ rurgus: ſed is cum forte fortuna *nervum* pro vena pupugiſſet,
„ exclamavit Rex, dolorem ſe eo loci ingentem percipere. „

(1) *Scritture del Dottor Gio: Girolamo Carli Saneſe intorno a varie Toſcane e Latine operette del Sig. Dott. Gio: Paolo Simone Bianchi, che ſi fa chiamare Giano Planco. tomo* 1. *Firenze*. 1751.

(2) *Lettere di Ciriaco Sincero Modoneſe.*

(3) *Excerptum totius Italicæ nec non Helveticæ Litteraturæ pro anno* 1759. *tom.* 1. *art.* 5. *pag.* 152.

(4) *Memoires ſur les parties ſenſibles &c. tom.* 3. *a Lauſanne*. 1760. *pag.* 489.

Digitized by Google

prætermiſſis inutilibus, atque impropriis verbis, modo videamus.

„ Verum valde miratus ſum, quod Vandelli, poſtquam „ de me tam honorifice fuerit præfatus, qui me *Celeberrimum* appellarit, tamen ſequenti ejuſdem capitis articulo „ addat, hanc Balani minoris compreſſi ſpeciem, eamdem „ eſſe, quam Fabius Columna in *Phytobaſano* ſuo indica- „ vit, & Tab. xxx delineavit. Verum ſi Vandelli Balanos „ a Columna delineatos, & a me recuſſos diligenter inſpe- „ xiſſet, numquam dixiſſet Balanos meos (1) compreſſos „ minores eoſdem eſſe ac illos a Columna depictos. Ba- „ lani enim a me indicati in libro *laudato* de *Conchis* „ *minus notis pag. 29.*, & ab ipſomet Vandellio qua- „ tuor figuris in Tab. II. libri ſui delineati, & præſer- „ tim is, qui primo loco ſub litteris *b. c. a.* notatur, & „ qui ſub numero 8, & 9 cernitur, figura ſphæroidea „ plana ſunt donati, ut perquam recte a me compreſſi „ fuerint nominati, & Balani ſecundo loco poſt Conchas „ Anatiferas in Tab. xxx. *Phytobaſani* Columnæ ſint co- „ ni recti, ſeu ut melius loquamur ſint pyramides pen- „ tagonæ acutæ. „

Breviter reſpondeo. Ego (2) de Balanis Venetiarum ſic ſcripſi. „ Parietum fundamentis, lignis, cruſtaceis, cymbiſ- „ que Venetiarum Balanorum innumerabilis quantitas ad- „ hæret, qui a Cel: Jano Planco (3) Balani compreſſi mi- „ nores appellantur.

„ Hæc Balani ſpecies eſt eadem a Fabio Columna (4) „ hiſce verbis ſolum indicata. *Secundum addidi Balani ge-*

D 2 *nus*,

(1) Adverſarius nullo pacto hos Balanos ſuos vocare poteſt, quia eos jam deſcripſit P. Bonannus (*Pars 2. recreationis mentis ec. cap. 3. Teſtacea non antea viſa pag. 317. fig. 2. 3. 4.*,) & hic Adverſarius eis duntaxat nomen dedit abſque ulla deſcriptione.

(2) *Diſſertationes tres ec. diſſert. 2. cap. 3. pag. 77.*

(3) *De Conchis minus notis cap. 23. 11. pag. 29.*

(4) φυτοβάσανος. 1744. *pag. 113. tab.* xxx.

Digitized by Google

nus, ut & qui non viderint in Rondeletio, cognitum ex hac pictura habeant.„ Et P. Philippus Bonannus noſtri Ba-„ lani teſtam deſcribit; ſed de ejus animale non loqui-„ tur (1). „

Ex dictis manifeſtum eſt, quod ego duntaxat retuli, quid violens Adverſarius de noſtri Balani nomine excogitavit, recte ne, an ſecus, ego tunc non dijudicavi; quia quæſtiones habere cum hujuſmodi viro, & præcipue, ut dicunt *de lana caprina*, inutile duxi. Modo tamen dico, impropriè, & abſque ulla ratione Venetiarum Balanos a me deſcriptos *compreſſos* inſtar figuræ ſphæroideæ vocari ab ipſo Adverſario: Nam hi Balani qui acervatim in parietibus, lignis naſcuntur, dum ab omni parte circumſepti ſint ab aliis Balanis, tunc eorum baſis lata eſt vix duas treſve lineas, altitudo ſex aut ſeptem linearum, quia tunc eorum baſis latius ſe extendere nequit ob propinquos alios Balanos, qui ſi ſeorſim oriantur, aut ab aliqua parte nullum obſtaculum reperient, eorum baſis ibi magis protenditur; & fere quinque lineas lata eſt. Eorum teſtæ figura eſt inſtar coni in apice obtruncati, a quo exit apex quatuor laterum ex quatuor teſtulis conflatus & mobilis: diameter coni obtruncati in ſummitate ſæpe unius lineæ eſt: Aliquando Balani figura eſt inſtar cylindri; ideoque ex hac figura & hiſce menſuris neque depreſſio, neque figura ſphæroidea agnoſcitur.

Balanus vero *compreſſus major* (2) jam antea a P. Bonanno deſcriptus (3), recte compreſſus vocari poteſt ratione habita ad noſtros Balanos, quia ejus baſis perſæpe duos Pariſienſes pollices lata eſt, ejuſque altitudo vix ad ſeptem lineas pervenit.

Si conferantur igitur hæ menſuræ Balanorum ſimul, illico apparebit noſtros Balanos nullo pacto compreſſos aut figuras ſphæ-

(1) *Pars* 2. *recreationis mentis ec. cap.* 3. *Teſtacea non antea viſa pag.* 317. *fig.* 2. 3. 4.

(2) *De Conchis minus notis cap.* 23. *pag.* 29. *tab.* 5. *fig.* 23.

(3) *Pars* 2. *Recreationis mentis ec. cap.* 3. *pag.* 317. *fig.* 1. *Pars.* 1. *cap.* 60. *pag.* 259.

Digitized by Google

ſphæroideas eſſe; nam baſis noſtrorum Balanorum eſt ad altitudinem ſicut 3. ad 7., & aliquando ut 5. ad 7., Balani vero compreſſi baſis ad altitudinem eſt 48. ad 7. Igitur baſium latitudines ſunt inter ſe ut 48. ad 3. aut ad 5.

Balani igitur noſtri iidem ſunt a Fabio Columna (1) ruditer picti, qui non ſunt compreſſi. Ego autem Tab. II: fig. 7. duos Balanos expoſui (2), quorum unus naturaliter erectus eſt, alter litteris *b.c.a* in plano poſitus, ut omnes externas Balani partes indicare poſſem in ejus deſcriptione, quod cum figura erecta Balani facere nequibam. Reliqua, quæ Adverſarius ſcribit, nihil concludunt; niſi quod in dubium revocat, an Equi vivi a me ſint diſſecti. Huic magnæ objectioni reſpondeo, quod Adverſarius legere debebat meas tres epiſtolas de *Senſitivitate*, in quibus multa teſtimonia Medicorum, & Chirurgorum affero, qui ſemper meis experimentis & obſervationibus adfuere.

Modo ad Ill: Hallerum ſermonem converto. Hic Vir, neſcio qua arte, mei Adverſarii epiſtolæ in gallica verſione verba adjunxit, quæ certe deſunt in latina originali epiſtola: Verba adjuncta hæc ſunt *M. Vandelli par la violence indecente avec laquelle il s'exprime*.

Demum valde miror, cur Hallerus a latina in gallicam linguam vertat hanc epiſtolam, ipſamque jam editam rurſus in præſentibus operibus edat: Quæ epiſtola tantum pertinet ad hujuſmodi quæſtionem, quantum ſpectant *cæpæ ad pyra*.

Forſan Bononienſis Pediſequus, & Hallerus ipſe quæſiverunt hanc epiſtolam inſtar *Libelli*, ut mea fama depreſſa a vulgo crederentur falſæ objectiones, & obſervationes meæ. Sed error in Hiſtoria Naturali tanta oſtentatione mihi objectus, in quem recidat, jam ſatis ſuperque apparet.

Quapropter hac re nunc quidem ſepoſita, quid in tomo ter-

(1) *l.c. tab.* xxx.

(2) Omnes Balanorum figuras, modo conicas, modo *Cylindraceas* delineare, inutile duxi.

Digitized by Google

tertio Sectatores Halleri loquantur, videamus, & de multis jam pauca notabimus, & pleraque quàm pauciſſimis.

§. XXXIII.

Quidam Bononienſis refert utilitatem Inſenſitivitatis Ten-
33. dinum (1) his verbis, quæ Itala ac originali lingua exponemus, quia in gallica verſione multa Hallerus mutare & ommittere (2) curavit. Bononienſis igitur ſic ſcribit. *Riſpondo, che non eſſendo nuovo, come talvolta dopo alcuni Tetani particolari, e dopo atroci reumatiſmi, o finalmente dopo qualche violenza eſterna, reſtino alcune articolazioni immobili, e ſi vedano le corde tendinoſe di varj muſcoli teſe moltiſſimo ed incapaci di arrenderſi, ſi potrà adeſſo con più coraggio venire al taglio, o ſtrappata di quei tendini così diſtratti, ben ſicuri di non incorrere in quei pericoli, che ſi ſono fino ad ora temuti*. Maxima hæc eſt utilitas! Si enim nos quoque tendines inſenſibiles concederemus; certè priuſquam eos incidamus, oportet incidere cutim, laterales nervos, qui ſupra tendines perreptant (ſi cum Adverſariis proprios nervos tendini auferamus) & vaginam tendinis, quæ ipſorum Hallerianorum conſenſu valde ſentit. Ex quibus vulneribus maximi dolores & ſæpe vehementia ſymptomata acciderent. Ipſe Bononienſis affirmat, tendinis inferioris bicipitis diſtenſionem in homine valde doloroſam fuiſſe (3), quamvis tendinum avulſionem proponat (4). Unde reſpectu ad vehementem dolorem & ſæpe ad gravia ſymptomata, nulla utilitas ex hac quæſtione eruitur; reſpectu autem ad tendinum ſectionem, dum neceſſitas urgebat, jam Lippis, & Tonſoribus notum erat tendines

(1) *Raccolta parte* 1. *Lettera* 1. §. 24. *pag.* 283.

(2) *Memoires ſur les parties ſenſibles ec. tom.* 3. *a Lauſanne*. 1760. *Lettre* 1. §. 51. *pag.* 81. *Raccolta parte* 1. *Lettera* 1 *pag.* 304. §. 51.

(3) *Raccolta Ibid.*

(4) *l. c.*

nes ſcindi poſſe abſque timore; imo in ſymptomatibus a punctura tendinis excitatis, ſectio ipſius tendinis eſt remedium pro illis compeſcendis commendatum ab Artis Parentibus, & ab experientia confirmatum.

§. XXXIV.

De juvene Clerico aliquid dicendum eſt, cujus epiſtola in eodem tertio tomo gallicè verſa legitur. Libenter prætermitto cavillationes, ineptias, quæ expoſitæ ſunt a Clerico, qui nihil ſcit de anatome, neque de Medicina, neque de Chirurgia; nihilo tamen minus aliquæ ipſius propoſitiones ad examen ſunt revocandæ.

Clericus iſte ait in ſuis experimentis, quod piam matrem 139.
cannula deprimebat, ut circa duram matrem experiri poſſet, quam inſenſibilem fuiſſe dicit. Sed Clericus non animadvertit ſe Cl. Laghio objiciſſe ſenſum duræ matris ab ipſo Laghio repertum oriri a cerebri depreſſione (1). Si igitur Laghii Adverſarius piam matrem *cannula* comprimebat, cerebrum quoque aliquam compreſſionem ferre debebat, & per conſequens ſenſum apparere, ut Laghio objicitur, ſi cerebri compreſſio doloris cauſa eſſet; ſed ex ipſius Laghii experimentis aliter eſt: Igitur & Clericus ſibi contradicit, & inutilem objectionem Laghio fecit.

§. XXXV.

Clericus nomen novi Auctoris mihi tribuit, non ſecus ac 182.
ſi ille eſſet Auctor ſenex, & pluribus propriis editis operibus onuſtus. Nihil tamen Clericus umquam ſcripſit, & numquam ad artem Medicam incubuit; imo Bononiæ ad Geometriam, & Philoſophiam diſcendam, eodem tempore, quo hanc epiſtolam ſcripſit, morabatur: quare niſi ipſam hic edidiſſet Hallerus, me puderet tali Adverſario reſpondere,

(1) *l. c. pag.* 177.

Digitized by Google

dere, arbitrantem cum Julio Agricola, eſſe quidem *atteri ſordidum*, ſed tamen & *vincere* eſſe *inglorium*.

§. XXXVI.

185. Si nervi tendinem ingrederentur; oporteret, ait Clericus, detracta a tendine vagina, nerviſque abſciſſis, tendinis ſuperficiem aſperam eſſe: ſed mehercle nervi non ſunt Suis ſetæ, ut erecti maneant.

§. XXXVII.

186. Me redarguit Clericus plures nervos in Achillis Tendine inveniſſe quam Cl. Burghium; quid intereſt? Si aliquantum Anatomen calleret Clericus hæc futilia non dixiſſet; in humanis enim cadaveribus varietas non ſolum in minimis, ſed majoribus quoque nervis & vaſis obſervatur; ſicuti Anatomicorum Princeps Morgagnius nos docet hiſce verbis (1) „ Non modo enim in minutis ramis Natura haud „ magis in nervis quam in vaſis certæ cuidam legi ſe ad„ dicit, ſed in truncis quoque ipſis plenibuſque majoribus „ non unam ſemper rationem obſervat. „

Quod attinet ad nervorum craſſitiem ſcire debet Clericus, quod conſulto ego auctos eos delineandos curavi, ut Adverſarii facilius eos diſtinguere poſſent.

§. XXXVIII.

188. Nova nervorum proprietas novi Anatomici hæc eſt, ſcilicet nervos opacos eſſe. Hallerus didicit novam hanc nervorum proprietatem a recenti Anatomico, & tamquam ſibi favorabilem recepit (2): Sed fortaſſe non animadvertit Ill.

(1) *Adverſ. Anat.* II. *Animad.* XXXVII. *pag.* 75.
(2) *Tom.* 4. *Reſp. pag.* 70. (*f*).

Digitized by Google

Ill. Hallerus cum inter conjunctivam & corneam nervi opaci eſſent, viſionem offendi oportere (1).

§. XXXIX.

Hallerus hic propoſitionem adjungit, quam Clericus ex propriis experimentis deducere neſciebat. 227.

Multa alia prætermittimus, quæ animadverſiones non merentur; aliqua tamen dicenda ſunt de eo Bononienſi, qui criticam ſcripſiſſe credit contra Cl. Laghium Publicum Anatomes & Medicinæ Profeſſorem in Cel: Bononienſi Univerſitate &c. Ex tota hujus criticæ lectura, unuſquiſque agnoſcit illum Cenſorem validis Cl: Laghii argumentis reſpondere iiſdem rebus, quæ adhuc in quæſtione ſunt & non demonſtratæ; ita ut æedem reſponſiones contra ipſum Cenſorem inverti poſſint, ideoque futiles, nulliuſque momenti ſunt: Nam ex. gr. (2) Cenſor dicit falſas eſſe Adverſariorum rationes de ea propoſitione, qua hi declarant aliquoties partes valde ſenſibiles, ſenſu carere: quia propoſitio non eſt univerſalis, & partes inſenſibiles nervis carent. Quod in quæſtione adhuc eſt; & ſic nihil difficultatem ſolvit.

§. XL.

Bononienſis Cenſor (3) ſuas diligentias in periclitando exponit. Hoc inutile eſt; nam alibi idem dixit, & nihil juvat ad vincendam quæſtionem, dum iiſdem ac majoribus diligentiis uſi ſunt Adverſarii. 351.

(1) *Vide* §. XVII.
(2) *Lettre ſeconde. pag.* 347. *& ſeq.*
(3) *Pag.* 351. *uſq. ad pag.* 354.

Digitized by Google

§. XLI.

358. Iiſdem rebus, quæ demonſtrandæ ſunt, & conceſsæ eſſe deberent, Bononienſis reſpondet ad inſenſitivitatem in muſculis aliiſque partibus ſenſibilibus repertam; dicens hæc experimenta rara, alia vero in partibus abſque ſenſu inconſtantia eſſe, parteſque ſine ſenſu, numquam ſenſum adipiſci poſſe. Quæſtio eſt ad demonſtrandum evidenter ſi hujuſmodi partes inſenſibiles ſint.

§. XLII.

360. In hominibus oſſa a perioſtio detecta ſi ferro aut alia re leviter tangantur, homines tunc ſentiunt ferri frigus, aut contactum aliarum rerum: Id ego ſæpe expertus ſum præcipue in cranio, & tibia. Quare tactus ſenſus eſt, contra Cenſorem, in aliquibus partibus abſque ſenſu doloris.

§. XLIII.

362. Cenſor hujuſmodi propoſitionem refert contra Cl. Laghium. Si irritabilitas a nervis pendet, & tendo nervos habeat, tendo irritabilis erit: hoc non &c. Ad hanc inutilem cavillationem reſpondeo. Tam facile non conceditur irritabilitatem a nervis pendere; quidquid ſit certè irritabilitas non eſt in ratione directa nervorum; nam cor paucos nervos poſſidet, & nihilominus valde irritabile eſt: Verum autem eſt, quum irritabilitas reperit partes compactiores & duriores, quàm muſculi ſunt, quamvis illæ nervos poſſideant; attamen in ipſis ob duritiem actionem ſuam exerere nequit, ut in Tendinibus accidit. Unde ratio hæc a Bononienſi allata ad demonſtrandum, quod tendo nervis caret, ſophiſma eſt, quod nihil probat.

Bo-

Digitized by Google

§. XLIV.

Bononienſis autumat nervos non tranſire *telam celluloſam* vaginæ, qua tendines veſtiuntur : Contrarium Cl. Laghius & ego demonſtravimus. 362.

§. XLV.

Inanis ratio a Bononienſi in medium affertur contra Laghii propoſitionem de cerebri preſſione uſque ad ſeptem lineas ſine dolore. Ait igitur Cenſor, quod Laghii excuſationi dens reſpondebit; qui ſi ſimpliciter comprimatur, nihil ſentit, ſed quum ille ſcinditur inſtrumento, aut lima aliquo modo concutitur, illico dolor excitatur. Ridicula comparatio inter corpus molle, & durum : Dentis enim compreſſio in dente ipſo non fit, ſed contra baſim oſſei alveoli mandibulæ perioſtio veſtiti & contra nervum ipſius dentis; concuſſio vero ad alveoli latera & contra gingivam: Cerebrum e contra corpus molle eſt, & in ſe metipſum comprimitur. Deprimat igitur dentes Cenſor ad mediam lineam uſque, ſi fieri poteſt, aut ad eam majorem compreſſionem, quam dentes ferre queunt, & videbit, an ſenſus ſit? 364.

§. XLVI.

Maxima differentia eſt inter corpus ſubtile, laxum ſicut cutis (1), & cerebrum. Cutis enim creata eſt ad externas compreſſiones accipiendas, ideoque peculiari ſtructura gaudet, 365.

E 2

(1) *La peau eſt à peu près de la même nature. On la preſſe, ſans qu' aucune duleur en ſuive.*

det, non ita cerebrum, quod oſſeo tegmine defenditur. Cutis vero blandè compreſſa dolorem non excitat, quia contra pinguedinem comprimitur; at ſi ipſa cutis in tibiæ angulo comprimatur, illico dolor apparet. Scio tamen, Adverſarios reſpondere, ſub cute nervos contra tibiæ os compreſſionem ferre; ſed in quocunque puncto tibiæ compreſſio cutis cum dolore eſt; ideo in quocunque puncto ſub cute nervi adſunt? Mehercle quæ pulchræ cavillationes! Alii quoque dicent, ideo cutis tunc dolorem affert, quia contra os comprimitur; rectè: Igitur aliis in locis cutis compreſſio doloroſa non eſt, quia contra pinguedinem deprimitur. De cerebro autem ita loqui non poſſumus; compreſſio enim fit in ſe metipſo.

§. XLVII.

366. Si Bononienſis meas epiſtolas legiſſet, non dixiſſet, me brutis animalibus heroiſmum tribuiſſe, quia hæc animalia nullum doloris indicium monſtrant dum eorum partes exquiſito ſenſu præditæ laniantur: Nam ego dixi (1) „ Ad „ tertium quod ſpectat. Bruta animalia, aut ab aliis prioribus acutiſſimis doloribus, aut ab aliquo in iis innato „ mortis timore, ac fugiendi ſumma cupiditate, concitata „ ſunt; & eorum anima, ſeu quidquid in iis vitæ eſt cauſa, obrutum, & infirmum evadit, unde partibus quamquam valde ſenſibilibus irritatis, fere dolorem animalia „ non ſentiunt. „ Et ad hujus propoſitionis confirmationem ſeptem experimenta adduxi.

(1) *Ep.* 1. §. 5. *pag.* 214.

Digitized by Google

§. XLVIII.

Duræ matris ſuperficies interna vellicata ſentit, ipſorum 371.
Adverſariorum conſenſu; ſed Bononienſis Cenſor explicare cavillis conatur, non a duræ matris proprio ſenſu dolorem oriri in hoc experimento: verum a tremore ad cranii baſim, nervoſque communicato ob hujuſmodi vellicationem; quia dura mater Cranio adhæret, & tenſa eſt. Ex quibus apparet, Bononienſem exiſtimare duram matrem tenſam inſtar chordæ ſonori inſtrumenti; ſed ſi hæc chorda diverſis in locis immobili corpori fortiter adnectatur (ut duræ matri accidit); tunc vellicatio tremorem non inducit ab una extremitate ad aliam, quia ab adhæſionibus chordæ impeditur iſtiuſmodi oſcillationis, aut tremoris progreſſus. Et ſic reſponſum fuit iis, qui nervos tamquam tenſas chordas putabant, & ſenſationes fieri per harum chordarum tremores contendebant. Unde Cenſoris explicatio de experimento, in quo dura mater ſenſibilis declaratur, nullius eſt momenti.

§. XLIX.

Bononienſis, qui craſſo modo partium uſus in huma- 378
no corpore dumtaxat agnoſcit, quamvis magnum Anatomicum ſe eſſe glorietur, decernit nervos tendinum inutiles eſſe, quia tendines ſunt immobiles (1): Quare eadem ratione inutiles erunt nervi dentium, oſſium, inutiles quoque ii, qui ad ſenſus organa ſpectant, quippe ad motum non inſerviunt.

Subjungit Cenſor, nil mirum, ſi partes amittant uſum, quem antea poſſidebant, ut accidit in ductu arterioſo, in Ca-

(1) *De quelle utilité ſeroient des nerfs au tendon, qui eſt immobile?*

Digitized by Google

Canali venoſo ec. Sed ego numquam obſervavi, ut neque alii Anatomici, tendines naturaliter & conſtanter amiſiſſe uſum, quem primo habuerunt: forſan tendines pro Fœtu dumtaxat creati ſunt, ut ductus arterioſus, & canalis venoſus?

§. L.

394. Quid prodeſt hic comparationem mecum facere & Mult: Reverendo Patre Toſetto? qui in concionibus, atque orationibus eminet; ſed non eſt anatomicus, qui neſciens cultro uti, ille adhibuit Chirurgi operam, cujus nomen cum Ill. Hallero incognitum eſſe dicere poſſumus: Ego ipſe nervos in tendine Achillis quæſivi, & Anatomiæ ſtudui ſub Magno, & Incomparabili Morgagnio, & per plures annos Mutinæ, & Patavii multa hominum cadavera ſecui.

Quod ſi Cl. Laghius multis aliis negotiis circumſeptus adhibuit Vineaferri, & Doctoris Burghii operam; Laghius hiſce Anatomicis æquo animo hujuſmodi inquiſitionem relinquere poterat. Vineaferrus enim eſt Publicus Anatomiæ Inciſor in Cel. Bononienſi Univerſitate, ſicut olim fuit Cel: Valſalva; Burghius autem eximie Anatomen callet: Laghius vero Anatomiæ Profeſſor ita eam poſſidet, ut ipſumet Cenſorem docere poſſet. E contra M. R. Pater Toſettus numquam ad Anatomen incubuit, numquam cadavera ſecuit, ſolumque Chirurgi, non jam Anatomici diſſectionis ſpectator fuit.

§. LI.

393. Bononienſis dicit, agnoſcere M. R. Patris Toſetti diligentiam in Tendinis præparatione: dum ipſe R. Pater ingenuè fatetur eam a Chirurgo factam fuiſſe (1).

Quid

(1) *Raccolta parte* 1. *Lettera* 4. § 1. 11. *pag.* 238.

Digitized by Google

§. LII.

Quid intereſt ſi Cl. Burghius tres dumtaxat nervos Achillis Tendinis invenit, & ego plures? Nervorum varietatem ſi, Cenſor, Anatomicus eſſet, agnoſceret, ſed cum parum Anatomiam teneat, a Celeberrimo Morgagnio hoc diſcere oportet, qui ita ſcribit (1) „ Quinimo ita cenſeo : 397.
„ ſi nervorum perquiſitio ita facile, & quod conſequitur,
„ itâ crebro, ut perquiſitio vaſorum ſanguiferorum, in Scho-
„ lis Anatomicis inſtitueretur, eſſe plurima fortaſſe, quæ
„ etſi ut perpetua proponuntur, quod attinet ad originem,
„ numerum, & connexiones nerveorum ramorum; non mi-
„ nus tamen varia deprehenderentur, quàm in vaſis ex.
„ gr. ſpermaticis contingere, videamus. „

§. LIII.

Bononienſis hìc jactat, ſe eſſe præceptorem, & juvenes 485. Doctores docere (2): Doctores tamen hi, qui egent lectionibus tanti præceptoris, ſunt Doctores ſine Doctrina. Ille autem docet ſine Cathedra, & motu proprio, & propria utilitate, & intuitu adipiſcendi Cathedram tam diù inutiliter quæſitam.

§. LIV.

Demum ait ille in epiſtola, quam adjungit, oſtendi Vandellii errorem Hiſtoriæ Naturalis. Hæc eſt illa epiſtola, de qua ſuperius locutus ſum ſcripta ab illo violenti Adverſario impulſu hujus Bononienſis. Miror tamen quomodo mihi adſcri-

(1) *Adverſ. Anat.* II. *animad.* 37. *pag.* 76.
(2) *Je me contente, pour ce qui me regarde, du nombre des auditeurs Medecins & Chirurgiens, ornés même de la dignité doctorale, qui fréquentent mes Leçons.*

Digitized by Google

ſcribere poſſit Bononienſis errorem Hiſtoriæ Naturalis, quum hic ignarus ſit omnino ejuſdem Hiſtoriæ.

Hæc habui, quæ ad Halleri opus animadverterem: in quo tamen multa ſciens volenſque prætermiſi; ſed alia aliàs fortaſſe notabo.

Mei amici conſilium mihi dedere, ut ex multis epiſtolis Clariorum hujus ſeculi Virorum ad me datis, de iis, quæ edidi, ſequentem Celeberrimi Equitis Caroli Linnæi Botanicorum Principis, huic meæ apologiæ adjungam, ut Adverſarii videant, non idem quod ipſi, de me ſentire Incomparabilem Virum Linnæum.

D.D.

Digitized by Google

VIRO AMPLISSIMO ET CELEBERRIMO

D. D. DOMINICO VANDELLIO

PHILOSOPHO ET MEDICO ACUTISSIMO.

S. pl. d.

CAROLUS LINNÆUS

EQUES.

Hiſce diebus, nihil minus tale ſperanti acceſſit Tuum, Vir Celeberrime, vere divinum opus, ſcilicet diſſertationes tres; ut tabulas inſpexi, ſepoſui negotia omnia, nec prius acquieſcere potui, quàm totum librum a capite ad calcem devoraveram.

Stupefactus vidi Te, gentis tuæ Phœnicem, non contentum exteriori naturæ cortice, non in veſtibulo ejus hærere, ſed introſpicere, in divina ſecreta deſcendere, & quæ in interiori Naturæ ſacrario clauſa fuere in apricum educere. Perplacuere omnia; imprimis meo palato ſapiebant Holothuria tab. 2. f. 12. & tab. 3. *nec non* uva marina tab. 2. f. 11. & cochlea tab. 2. f. 1., 2. *mihi plane ignota animalia, qui tamen ultra* 4000. *noveram & in ſyſtemate naturæ enumeravi.*

Mihi ſemper paradoxa fuit doctrina Halleri *de* inſenſibilitate *Perioſtii, Tendinum &c., contrarium vero ita graphice demonſtraſti, ut dubium ulterius ſuperſit nullum.*

Pari certitudine eviciſti fallaciam doctrinæ Reaumurianæ de redintegratione Lumbricorum, *quam, Auctoritate acutiſſimi auctoris, hactenus credideramus.*

Digitized by Google

Prodiit Syſtematis naturæ editionis 10. *tomus primus de animalibus; ſudat tomus ſecundus de plantis; tomus tertius continuabit de lapidibus; utinam velles & poſſes mecum communicare* Holothuria tua Tab. 2. f. 12. & tab. 3. *nec non* uvam marinam tab. 2. f. 11. *in ſpiritu vini aſſervata, nec non teſtam* Cochleæ tab. 2. f. 1. 2., *ut hæc tua inventa insererem appendici in tomo tertio Syſtematis, in perennem Tui nominis gloriam.*

Figura ſempervivi montani titulo præfixa etiam perplacuit, cum parem hactenus non dederat Plux:

Utinam ſcirem qua ratione ad Te mitterem opuſcula mea nuper edita; ut teſtarer quanti Te faciam.

Faxit Deus ut vivas ſano corpore & alacri animo in augmentum & ornamentum artis. Vale & me porro ama.

Dabam Upſaliæ die 3. Februarii: 1759.

TA-

Digitized by Google

TABULA OBSERVATIONUM
De ſenſitivitate plurimarum partium humani corporis.

I. DE PERICRANIO.

LAMBERTI habet obſervationes ſex (1).
SANSEVERINI obſ. duas (2).
LOTTERI duas obſ. (3).
LE CAT obſ. quinque (4).
VANDELLII obſ. ſex (5).

II. DE PERIOSTIO.

LE CAT obſ. quatuor (6).
BIANCHI obſervationem unam (7).
LOTTERI obſ. unam (8).
LAMBERTI obſ. unam (9).
VANDELLII obſervationes quatuor (10).
JOSEPH Villeſavoye obſervationem unam (11).

III. DE DURA MATRE.

BIANCHI obſervationes duas (12).
TACCONI obſ. plures (13).
LE CAT obſ. viginti & octo (14).
VANDELLII obſ. quatuor (15).

IV.

(1) *Racc: parte 2. pag. 58. uſque ad pag. 64, & pag. 311. & ſeq.*
(2) *Ibid. pag.* 72.
(3) *Ibid. pag.* 287. *& ſeq.*
(4) *Raccolta Supplimento parte* 2. *pag.* 12. 22. 23. 124.
(5) *Raccolta part.* 2. *pag.* 216. *ſeq. & pag.* 233.
(6) *Racc: par.* 2. *pag.* 129. *& Suppl. pag.* 24.
(7) *Racc: par.* 2. *pag.* 42.
(8) *Ibid. pag.* 290.
(9) *Ibid. pag.* 319.
(10) *Ibid. pag.* 234.
(11) *Racc: Suppl: pag.* 73.
(12) *Racc: parte* 2. *pag.* 42. *& ſeq.*
(13) *Ibid. pag.* 81.
(14) *l. cit. pag.* 117. *ſeq.* 119. *ſeq.* 125. *ſeq. & Racc: ſupplim. pag.* 9. *ſeqq.* 11. 12. 14. *ſeq.* 16.
(15) *Racc: parte* 2. *pag.* 235. *& Suppl. pag.* 78. *& ſeq.*

Digitized by Google

IV. DE PIA MATRE.

Le Cat obſervationes tres & alias plures (16).

V. DE CORNEA.

Lotteri plures obſervationes (17).
Lamberti plures obſ. (18).
Bianchi obſervationem unam (19).
Vandellii obſervationes ſex (20).

VI. DE CAPSULIS ARTICULATIONUM.

Le Cat plures obſervationes (21).
Lamberti duas & alias plures obſervationes (22).

VII. DE PERITONÆO.

Lamberti unam obſervationem (23).

VIII. DE TENDINE.

Lamberti obſervationes quatuor (24).
Vandellii obſervationes ſex (25).
Lotteri obſervationem unam (26).
Le Cat obſervationes plures (27).
Fabri obſervationem unam (28).

IX. DE OSSIUM MEDULLA.

Lotteri (29), Mareſcotti (30), Jattica (31) plures obſ:
Vandellii obſervationem unam (32).

(16) *Supplim. pag.* 18. 21. *Racc: part.* 2. *pag.* 117. *ſeqq.* 122. *ec.*
(17) *Racc: parte* 2. *pag.* 295.
(18) *Ibid. pag.* 318. *& ſeq.*
(19) *l. c. pag.* 12.
(20) *l. c. pag.* 221. *ſeq.* 238. *& ſeq.*
(21) *l. c. pag.* 129. *ſeq. & Suppl. pag.* 28.
(22) *Ibid. pag.* 316. *ſeq.*
(23) *Racc: parte* 2. *pag.* 316.
(24) *Racc: parte* 2. *pag.* 64. *uſque ad pag.* 66., *& pag.* 313. *& ſeq.*
(25) *Ibid. pag.* 223. *ſeq.* 240.
(26) *Ibid. pag.* 291.
(27) *l. c. pag.* 129. *& Supplim. pag.* 25. *ſeq.* 27. 29. *ſeq.*
(28) *Supplim. pag.* 44. *ſeq.*
(29) *Racc: parte* 2. *pag.* 299.
(30) *Supplim. pag.* 142.
(31) *Ibid.*
(32) *Racc: parte* 2. *pag.* 235.

Digitized by Google

DOMINICI
VANDELLII
EPISTOLA
DE HOLOTHURIO, ET TESTUDINE CORIACEA

AD

CELEBERRIMUM

CAROLUM LINNÆUM

Equitem

Naturæ Curioſorum

DIOSCORIDEM II.

Regiæ Majeſtatis Sveciæ Archiatrum, Medic. & Botan. Profeſſ. Upſal., nec non Societatis Monſp., Berol., Upſ., Stockol., Londin. Sodalem.

PATAVII CIƆIƆCCLXI.

EX TYPOGRAPHIA CONZATTI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO SAPIENTISSIMO ET CELEBERRIMO

D. D. CAROLO LINNÆO

EQUITI

DOMINICUS VANDELLIUS

S. P. D.

EPISTOLAM Tuam, Vir Celeberrime, XVIII Kal. Feb. datam, III. Kal. Martii accepi, quo nihil gratius, nihilque jucundius mihi contingere potuiſſet; tum ob rariores obſervationes, tum quia certior ſemper factus ſum ab humaniſſimis Tuis Litteris de Tua erga me benevolentia & amicitia, tum quia ex eiſdem agnoſco Te, Virum per totum Orbem celebratum, benignè excuſata habere mea ſcripta, atque mea parva inventa.

Inter mirabiles Tuas obſervationes mihi perplacuit intelligere differentiam æſtatum Vos inter & nos ex eruptione, ſeu explicatione foliorum quarumdam arborum, quas, ut Tuo juſſui parerem, elapſo vere in hac Italiæ

Digitized by Google

Regione obſervavi, idemque Tu Upſaliæ conſpiciens, modo deducis æſtatem noſtram Patavii longiorem eſſe XIV hebdomadibus, quàm veſtram Upſaliæ, dum ſcribis *Ex tuo calculo de arboribus frondeſcentibus collato cum frondeſcentia arborum Upſaliæ, concludo Patavium Botanice diſtare Upſaliæ 48. diebus; ſive quod arbores explicent ſua folia 7. hebdomadibus antequam Upſaliæ; ergo Æſtas veſtra in regione 14. hebdomadibus longior eſt quàm in noſtra.*

In maximam autem admirationem me rapuit ex Tuis litteris intelligere, atque agnoſcere prodigioſum inſectum, cujus figuram ad me miſiſti, quod vermis novum genus eſt, & a Solandro (jure ac merito, ut dixiſti) *Furia Infernalis* vocatur; obſtupui vero, quum a Te audivi idem minimum inſectum in Lapponiæ conterminis quotannis graſſari, atque inferre maximam ſtragem hominibus, & pecoribus, quum ex aere ipſum decidit in nuda corpora, & momento citius penetrando partes muſculoſas, intra horæ quadrantem ſæpe occidit diriſſimo dolore. Utinam contra infenſum inſectum antidotum reperiatur.

Pro hiſce peculiaribus & rarioribus obſervationibus Tibi aliud rependere nequeo, niſi deſcriptionem Zoophyti, ſeu Holothurii a me reperti in Venetis Lacunis, de quo alias ad Te ſcripſi: Subjungam pariter alteram deſcriptionem Teſtudinis coriaceæ, quæ appulerat ad maris Tyrrheni oram in agro Laurentiano, & a CLEMENTE XIII. Pontifice Maximo fuit ad Patavinam Academiam dono miſſa.

Cum vero aliqua navis Venetiis petet veſtras oras, aliquot rariora hujus Regionis inſecta ad Te afferenda curabo, unà cum aliquarum plantarum ſceletis.

Nunc ecce Holothurii deſcriptio; quod a me appella-

tur

Digitized by Google

tur *Holothurium læve*, *dichotomum*, *fucis marinis alligatum*, & mihi pertinere videtur ad *uvæ marinæ* genus (*a*); idemque Holothurium a Piſcatoribus *Tamaragolo* vocatur: Sua externa forma, primo intuitu, inteſtini partem æmulatur, & maxime quia ſæpe hoc animal cum aliis multis animalibus ejuſdem ſpeciei conjungitur, ita ut acervum inteſtinorum referat. Holothurium uſque ad quatuor pollices longum inveni; ejuſque craſſities, ſeu diameter variat pro ut magis aut minus aqua Holothurium repletur, ſed plerumque 10. lineas diametri habet, ubi latius eſt; nam tubam majorem verſus *fig.* 1. *a.* paulatim anguſtius fit, ita ut efficiat tubæ extremitatem lineæ 1. $\frac{1}{2}$, quæ vix duarum linearum diſtantia nutantibus fimbriis circumdatur *b.* A tuba iſta majore longè ſex lineis alia minor tuba e corpore exit fere per tres lineas *c.* Tegumentum hujus animalis eſt cinerei coloris, ſed ita pellucidum, ut inteſtina, ac vaſa exſtrinſecus conſpici poſſint: ad baſim vero calloſum eſt cum parva appendice informi *d*, qua adhæreſcit plantis marinis. *Tab. I.*

Quod ſpectat ad ejus anatomiam, hæc ſunt, quæ obſervare potui. Secto illo integumento pellucido, at conſiſtenti, quod tribus membranis laxe inter ſe conjunctis conſtat, illico ſaccus viſitur *fig.* 2. cum ipſis duabus tubis *a. b.*, quarum major *a.* in ſua extremitate *c.* novem puncta rubra, & minor *d.* ſex habet: Longitudo hujus ſacci eſt circiter 17. linearum, & circa medietatem latitudinis habet ſex lineas: Efficitur a membrana tenui ac pellucida, quæ ab undecim faſciculis fibrarum,

* 3 ſeu

(a) *Dominici Vandellii diſſertationes tres de Aponi Thermis, de nonnullis Inſectis terreſtribus, & Zoophytis marinis &c. Patavii.* 1758. *cap.* 4. *pag.* 84. *ſeq.*

ſeu vaſculorum albeſcentium tegitur; quorum unuſquiſque faſciculus *e.* vaſa ſeu fibras parallelas, ac propinquas retinet uſque ad tubas, ubi fibræ divergunt, atque ſubtiliſſimæ evaneſcunt. Tuba major fibris annularibus albidis, ut etiam minor cingitur *f.* Diſſecta hac ſubtili ac translucida membrana alter ſaccus apparet *fig.* 3. *a.*; hic ſaccus longus fere 14 lineas incipiens a tuba majori, fibris longitudinalibus, ac quaſi parallelis ornatus; in ſuo principio ſphincter eſt *fig.* 4. *6.*, ſupra quem tuba rugoſa, atque ibi os *fig.* 3. *c.* cum œſophago *d.* deſcendit uſque ad *e.*, ubi inteſtinum ſaccum perforat, ipſumque inteſtinum recta uſque ad ſacci fundum deſcendit *fig.* 4. *g. g. fig.* 5., & facta circumvolutione aſcendit, & per tubam minorem finem in ano *f.* habet. Totum inteſtinum longum eſt tres pollices & novem lineas, coloris cinerei, ac cœno plenum. Supra partem illam inteſtini *fig.* 4., quæ e ſacco exit *a.*, pereptat vas *b.* longum circiter 18 lineas, ſubtiliſſimum in utraque extremitate, in cujus medio diameter eſt lineæ $1\frac{1}{4}$: vas hujuſmodi repletur humore ruſo, in quo innumeri globuli flavi innatant, qui ſi ova animalis ſint, ovarium hoc vas vocari poſſet. In ſpatio autem illo relicto ab inteſtini circumvolutione eſt glandula *c.* coloris ruſo-viridis in zoophyto recenti, longa circiter lineas duas, & craſſa lineam unam, quæ glandula microſcopio obſervata, conſtare videtur parvis veſiculis in ſua ſuperficie; ſed per longum ſecta viſitur compoſita ex circumvolutione multorum vaſculorum humore virideſcenti repletorum; in apice hujus glandulæ vas albiſſimi coloris *d.* exit, quod ſerpit ſuper ovarium indicatum uſque eo ut ab ano diſtet ſex lineis; & ibi finem habet in puncto rubro *e.*, quod cor videtur, aſt microſcopio obſervavi punctum hoc rubrum conſtare ex decem foraminibus rotundis patentibus.

Uſum

Digitized by Google

Uſum omnium partium Zoophyti deſcripti decernere difficile eſt; nihilo tamen minus dubitationes meas breviter Tibi, Vir Celeberrime, patefaciam. Saccus ille *fig.* 3. *a.*, qui ſemper aqua marina turget, forſan a Natura donatus pro ſui defenſione; nam conjici poteſt a vaſculo albo flexuoſo *l.* in ipſa ſacci cavitate aperto humorem aliquem pernicioſum aliis marinis animalibus contentæ aquæ marinæ ſuppeditari, qui unà cum aqua ab animali noſtro ejectus in hoſtes marinos, ſic ab ipſis Holothurium ſe defendat. An glandula *c. fig.* 4. 5. cum vaſculo albo generationi inſerviat? in medio relinquo.

Zoophyton hoc non movetur, niſi tubas exerendo, & retrahendo; & ubi aliqua re irritetur, aut ab aqua extrahatur, tubas contrahendo atque fimbrias obliterando per majorem tubam ejicit aquam ad quatuor aut quinque pollicum diſtantiam. Veſci videtur cœno paludum aut parvis inſectis: ſuos filiolos ſibi conjunctos tenet inſtar polyporum aquæ dulcis; unde ſæpe hujuſmodi animalia triginta & plura acervatim unita reperiuntur; ſed parte poſteriori, quæ ſunt majora *Fuco* marino adnectuntur, ut dixi.

De *Teſtudine coriacea* modo ſcribendum eſt; hujus figura eſt oblonga, & arcuata; ipſius longitudo a capitis extremitate ad caudam eſt 5. pedum Pariſienſium & 10. pollicum; humerorum latitudo eſt trium pedum.

CAPUT *roſtro a.* margine acuto, accipitrino fere, magnis oculis *f.*, & parvis naribus *e.*, & pro auribus, duobus tuberculis *g.* imperviis inſtructum; interne in palato, & in inferiori mandibula dentes habet *d.* inſtar ſpinarum confertiſſimos; qui in baſi mobiles ſunt, ut illi *Canis Charcariæ*, ſed translucidi, flexiles, acuti, & in extremitate parum compreſſi ſunt, tenuique membrana uſque ad medium circumveſtiti; eorum longitudo eſt circi- *Tab. II.*

ci-

Digitized by Google

citer unius pollicis, & craſſities vix lineam æquat, quorum uſus fortaſſe erit ad prædam detinendam ne ex ore exeat. In parte autem anteriori mandibulæ inferioris longe ab acuto roſtro duobus pollicibus intus conſpicitur inter duas membranoſas ac ovales prominentias foramen oblongum *c.*, quod an ſit aliquis ductus ſalivalis ? djiudicare nequeo.

TRUNCUS ſuperne tegitur a corio nigro, & duro, parvo margine cincto, & ex ſeptem anguloſis fere ſerratis prominentiis *b. b.* per longum obducto, quæ in extremitate *i.* ſic inter ſe uniuntur, inſtar caudæ, ut oſſeam ſubſtantiam efficiant; corium autem lineis ſuperficialibus undique ornatur, quæ parvas figuras rhomboidales, rectangulares &c. efformant: Epidermis fuſci coloris corium obtegit: Corio autem abraſo, viſitur interna ejus ſtructura ſubflava, ejuſque fibræ, inſtar denticulationum inter ſe connectuntur, ut cranii ſuturæ, ita ut videantur minima oſſa Wormiana invicem unita.

VENTER corio minus nigro & duro, (quod prope collum ſubflavi eſt coloris) quàm in reliquis, tegitur: Parum longe a collo duo tubercula vix dimidiatum ceraſi fructum æmulantia ab utraque parte, ut etiam quatuor tuberculoſæ prominentiæ per longum ventris obſervantur.

PEDES, ſeu PINNÆ parum rugoſæ, margine poſtico latiore, acutiore, ſerrato; antico autem craſſiore, nec in digitos diviſæ. Quælibet ex anterioribus Pinnis *l.l.* longa eſt duos pedes, & novem lineas, & ex poſterioribus *m. m.* pedem unum & ſex pollices; quarum major craſſities eſt pollicum $7.\frac{1}{2}$

CAUDA *n.* longa eſt decem pollices, & ipſa quoque corio nigro tecta.

Ron-

Digitized by Google

Rondeletius (*a*) aliam ſpeciem Teſtudinis coriaceæ deſcribit, eandemque refert Geſnerus (*b*). D. *de la Font* (*c*) alteram ſpeciem Teſtudinis coriaceæ exhibet. Species autem diverſa hujus Teſtudinis aſſervatur in Muſeo Inſtituti Scientiarum Bononienſis, quæ anno 1756. capta fuit circa Neptunii oram, quam accolæ Romam detulerunt, & BENEDICTUS XIV. Pontifex Maximus eam magno emptam Bononiam importari dono juſſit, de qua Cel. Franciſcus Zanottus aliquid loquitur (*d*), ejuſque Teſtudinis figura eſt in commentariis Hiſtoriæ Litterariæ Venetiarum (*e*).

Quod ſpectat ad Anatomen deſcriptæ Teſtudinis, nihil dicere poſſum, quum Romæ diſſecta fuerit, ſed a manu Anatomici non credo: De Anatome aliarum Teſtudinum ſcripſere *D. Petit*, *D. du Verney* &c. (*f*), Caldeſius (*g*), Redius, Carolus Plumerius, Celeberrimus Morgagnius Anatomicorum Princeps (*h*), Cl. *Gautier* (*i*) aliique.

Hæc

(a) *lib. 16. cap. 4.*

(b) *lib. 4. de piſcium & aquatilium ſtructura. pag. 1134.*

(c) *Mém. de l'Acad. Roy. des Scien. Paris 1729. pag. 11.*

(d) *De Bononienſi Scientiarum, & artium inſtituto, atque Academia Commentarii. Tom. 4. pag. 17.*

(e) *Tom. 7. Memorie per ſervire all'Iſtoria Letteraria. Venezia. 1756. parte 2. art. 7. pag. 17.*

(f) *Mém. de l'Acad. Roy. des Scien. Paris 1676. 1699. 1703. &c.*

(g) *Oſſervazioni anatomiche di Giovanni Caldeſi, Aretino, intorno alle Tartarughe maritime, d'acqua dolce, & terreſtri Firenze. 1687.*

(h) *Adverſ. Anat. 3. pag. 5. adverſ. 4. pag. 55.*

(i) *Obſervations ſur l'hiſtoire naturelle ſur la phyſique, & ſur la peinture avec de planches imprimées en couleur. année. 1752. tome primier. à Paris. pag. 131. 138. 147.*

Hæc omnia autem ita a me deſcripta ſunt, ut eadem parvi facienda exiſtimem, niſi fuerint, Vir Celeberrime, Tuo judicio comprobata.

Interim Te etiam atque etiam oro, ut me ſemper gratum, & Tui nominis ſtudioſiſſimum cultorem putes, Tuique ſemper memoriam ſumma cum benevolentia ſervaturum eſſe. Vale diù, Vir Doctiſſime, ad Botanices, & ingenuarum artium incrementum.

Dabam Patavio e Muſeo. VI. Kal. Martii CIƆIƆCCLXI.

TA-

Digitized by Google

TABULARUM EXPLICATIO.

TABULA PRIMA.

Exhibet Holothurium.

Figura 1. *a. tuba major.*
b. fimbria.
c. tuba minor.
d. calloſa prominentia.

Fig. 2. *a. tuba major.*
b. tuba minor.
c. puncta rubra.
d. puncta rubra.
e. faſciculus fibrarum, aut vaſculorum.
f. fibræ annulares.

Fig. 3. *a. interna ſacci cavitas.*
c. tuba.
d. œſophagus.
e. inteſtini principium.
l. vaſculum.

Fig. 4. 5. *a. inteſtini pars, quæ e ſacco exit.*
b. an ovarium?
c. glandula.
d. vas album.
e. punctum rubrum.
l. vaſculum.

TA-

Digitized by Google

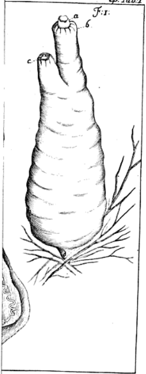
TABULA SECUNDA.

Oſtendit Teſtudinem Coriaceam.

a. roſtrum.
b. diviſio mandibulæ ſuperioris ad roſtrum recipiendum.
c. foramen in mandibula inferiori.
d. dentes.
e. nares.
f. oculi.
g. oſſeæ prominentiæ pro auribus.
h.h. anguloſæ, & ſerratæ prominentiæ.
i. dorſi extremitas.
l.l. pinnæ, ſeu pedes anteriores.
m.m. pinnæ, ſeu pedes poſteriores.
n. cauda.

Digitized by Google

ff. 12a

Digitized by Google

Digitized by Google

off. nr. 1r B

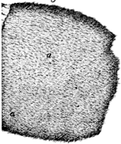
ep: Tab: II.

Digitized by Google

T. III.

Fig. 3.

Digitized by Google

Digitized by Google

/a: 005662359

/b: 005662360

Digitized by Google